K. 1. ~~26~~ 55

Re N.o ~~548~~ 530

శ్రీ

అనంతచ్ఛందము

అనంతామాత్యుఁడు.

—ప్రథమాశ్వాసము—

శ్రీరామాస్తనమండలీమిళితకాశ్మీరార్ద్రవక్షంబుతోఁ
బారావారతరంగసంగతలసత్పర్యంకనాగంబుపైఁ
గారుణ్యామృతపూరపూరితకటాక్షశ్రీలఁ బెంపొందుగం
భీరస్వాంతుఁ డనంతుఁ డాశ్రితజనాభీష్టప్రదుం డెల్లెడన్.

చ. అతనికి నవతారవిభవాతిశయంబున లోకమంతయుం
క్షేత్రమగుచాడ్పునం భజనసన్నుతిరగ్లదశాక్షరంభసొం
భితమగువాక్ప్రపంచమది పెద్దయుఁ బ్రస్తుతిసొందు నిట్టిచెం
నతిఁ డును సత్కృపాక్షిరచయంబును నైనఁ బొసంగుఁగాం గృతిన్.

క. శ్రీవల్లభుఁ డుయతిగణాసం
సేవితపాదారవిందుఁ డంచితఫలదున్
భావజగురు నలఘుచ్ఛం
దోవినుతు ననంతశయనుఁ దోయజనాభున్.

తే. ఛందోరీతిగవిమల చ్ఛందుఁ డనంతుం డొగిం బ్రశంసించుఁ గృపాం
మందిరుల గురుశ్రమ దెల్గా, వందగురుప్రభులదయఁ బ్రవీణుం డగుచున్.

2

క. విద్యలలో నవలనుత్తమ
విద్యగ విత్త్వంబు మఱిఁ గవిత్వము ఛందో
వేద్యముగాఁ బునఁ జెప్పెదఁ
హృద్యం~~బుగ~~బుగఁ గవిత చంద మెట్టిదొఁ గృష్ణా.

గీ. పరఁగుఁ గవిత గద్య పద్యంబులనఁ బాద
కల్పనంబు వలదు గద్యము ప్రతుఁ
బాదనియతి సెప్పుఁ బద్యంబు లవియు వృ
త్తములు జాతులనఁగ నమరుఁ గృష్ణా.

క. వృత్తంబులు గణబద్ధము
లుత్తమము జాతులెల్ల నెంచఁగ మాత్రా
యుత్తంబులు లఘువగుఁ బురు
షోత్తమ యొక మాత్ర ~~లఘు~~ గురువులౌ ద్విమాత్రలే.

క. వివిధములగుఁ జూఁపి పలికెదు
నవియును మఱియొండాది పలుకుల నవియును గురువుల్
భువి నిలిపి పలుకు వర్ణము
లవియున్నింతయు లఘువు లయ్యోనంబు~~జనాభా~~ధిశయనా.

క. గురువవలరు నాఁధ్వ పుంత్రము
ధరియించినయట్లు లఘువు దనరును హారియై
క్రైరుఁడ పరతత్త్వమనుచును
సురుచిరములగుఁ జుక్షైత్రులఁ జూపిన భంగిన్

క. గోవిందప్రభుఁడ వినం
గోవిదులవి మూఁడు మూఁడు గురులఘువులఁగా
భావింతురు గురులఘువులు
ప్రోవఁగ మూఁడేసి విక్రమగణములగున్.

క. భజనసమయరతగణములు
భజనసమయరతములు లు సభక్తి, తమతిఁ బం
కజనాభు నమార్గణమును
భజించు దిక్పాలగణవిభాతి దర్శనే.

క. భగణము గురు విష్ణుఁడని రో
నగణోత్తమతి జగణము గురు మురారి యనంగా
నగణము వి ధు(భు)ఁడని పలికిన
సగణము వరజా యనంగ సత్ప్రతులందున్.

క. చనుమగణము శ్రీనాథా
యనినము కుందా యనంగ యగణము రగణం
బన నెప్పు మాధవా యన
నెనరంగ వైకుంఠ యనిన నెంగెఁ దగణముగున్.

క. శౌరి యనిన మాగణంబగుఁ
జేరి హరి యనిన నల్లనిల్లను వగణం
బారంగుఁ గృష్ణా యనినను
ధారణి గగ మంద్రుల లఘు దాం హరి యన్నన్.

తే. గురులఘువులొకటిమూఁడేసి గూర్చినమున
లాదిమధ్యావసానంబులందు గురువు
లొందభజసలు లఘువులొందయరత
లనఁగ నెంటాష్టగణములొప్పును వరుసనుండ.

సీ. కమలనాభానగంబు కమఠరూప
నహంముసురాంతకనాఁగ సలల
మద్రిధర భలంబు భద్రయశాయన్న
భగురువంభోజాక్ష మగణ లఘువు
భువనేశ్వరాయన్న సవమఘవిద్వేషి
సహాముపీతాంబర సంజ్ఞితలము
కైటభారిరలంబు గజవరదాయన్న
నవమహాశయననా నలలవమ్మ
రగణాగురువుదేవరాజాయనంగంబ
ద్మాపతియనంగ తగణాగురువు
నరహరియనంగ నర సింహారి నరసింహా
నాఁగనొప్పు నగవు నలము సలము.

క. ద్విత్రిచతుర్గురుభవములు
ధాత్రీవరరెండు మూడుఁ దఱ్రైనగణములే
మిత్రేంద్రచంద్రులనఁదగు
మాత్రాదిగణంబుమొదల మాత్రలిడంగనే.

క. నల,నగణము,లినుఁడింద్రుఁడు
నల,నగ,సల,భర,తత,తింక నగగ,నహ,సల,
భల,భగురు,మలఘు,సహ,సవ,
తల,రల,నహ,నలల,రగురు,తగ,లిందుఁడగున్.

క. జగణము నలమగు గలములు
యగణములగు గలము నగణ భావంబులగున్
గగము భగణ సగణములగు
తగణము భలమగును.

సంయుతముఁ దెల్పినచోనే. క. మొగ్గుల్లు నలము గునిల్లుగ
హగణము నగణము గునిట్లు వాంచ గణముల్
వగణముల్ తిల్లగుఁ దంద్రో
భగణము పొల్లున్ భలంబు పొంద్దనఁ గనెన్.

చ. భగణము నేలుఁ జందురుఁడు హార- ఁదాబుగణంబు నేలు నా
నగణము నేలు నిర్జరగణంబు సమీరుఁడు నేలు సేతు
సగణము వహ్ని యేలు మగణంబు నగిశ్వగణంబు లేలు వాయువ్
రగణ ముపాంపతుండు తగణంబున భంబును నేలు గోపరా.

సీ. నహ్వాసు మహుదాయి భగణంబు జాగోమ్ము రుద్రాదులగునే
ప్రత్యము జేయు నాలయుకేశంబు సకార గుణత్రితంబుబు ఆయా
దివ్యాసుల వర్క్యకారి వృద్ధఁ దెచ్చును శెషవిషూత్రి నిచ్చుఁదా
కాత్యము నందు నాదినిడఁ గర్తకుల భర్తకులనంబు చోదరాం.

క. పురశరశరసగిరిరుద్రుల
నరయంగ సుకచలుత్తపలిడులు యనుచితమయ్యె
క్షురములు నరడబాగంబులు
బరిహారకోయంబులాంది బంకజనాభా.

క. ప్రాసంబగు రెండవయది
వాసనగల మొదటిప్రాయి వడిగా వలయున్
బ్రాసంబులన్నిపదముల
భాసురముగ వచ్చు పాదపాదములవారి.

క. ఆదిని గురులఘువులలో
నేదినిలిపెనదియె మొదల నిడిపాదములు
త్తాదింప వలయు నుపమా
త్త్వాదుల విశ్రమతులదక్క నతెంపతిశయనా.

గీ. కుటిలకుంతలములు నిటలంబులై దంల
నెంతుకే కేడ్లెను పాంటమునకు
నదియు నైరాద పష్టి గదలిపొమ్మని నంబ్రా
పొందితేటపడఁ బ్రమోద మెసఁగ.

గీ. నందసుతుఁడు నాఁగ సాంద్రకృపానిధియున
నమరు బిందు పూర్వకముగ మొదలఁ
బక్షిగమనుఁడనన ధైరాక్షుడుండ నసంయు
తాంక్షరాది జెల్లు నసము గురువు.

గీ. అర్ధబిందు సహితమగు వర్ణముననుబ్రా
సాది యరయ నిదుదంత్యక్షరంబు
నేఁడు మనకుం గలిగినాఁడు ముక్తిసాంధ్రు
దేవుటికెంతె నెందు మాంపులనఁగ.

గీ. కొలుచుచమీంచసు నన్న మత్రి తెరియుఁదంబ్రా
సద్ధియగాదినట్లు సొరగు నచ్చు
తుడుపమ్మ వల్లఘుఘా గనయ్య చ్చు
తుంపు సరెలవల్లఘుండ నంగ.

॥ ప్లోదగవిధప్రాసంబు వెల్లిధనిసఙి —

క. సమనామ ప్రాసము ప్రా
సమైత్రి బూత్రిమత్రిప్రాప్తి సము ఘుపవికే
ప్లుతము బిందు వర్ధవింక్షా
ఖ్యమభయ సంయుక్తసంగ సంస్క్రుతసుతే.
సమనామప్రాసము —

క. అరసున్నలెనెల్ల సున్నలు
నెరసిన వర్ణములు పొల్లులు మధ్యమునై
నెరసిన బోసకుకణ్ణము
అరసి కలిపవలయు నెంచు నొసగ నిర్ణా.

తే. బిరుపడి ప్రాసములు సమాక్షరసంగత భిత్రములై నద్రాలుసమత్రిత
తనవరపైసాధ్యక్రమంబులు, పరివారగోయంబులాది బంకసనాభా.

గీ. వేఁడెకృష్ణుఁడల్లవాఁడెప్పులంబారి
కొండయెత్తెధరణినితండుద్రుష్టె
సొడ్డుగెడవుగాఁగ దొడ్డరాజేలెడు
వీడనంగఁబ్రాసవీడువచ్చు.

గీ. ఆయుఁ బెంద్రు నినెదఁ గాంచు వేయు పాయ(1)
క్షమన సముప్రాసలగు నూంఁదఁ బునదు కృతుల(4).
మనెడు దీర్ఘాదులచట ప్రాస్వాదులైన(2)
నయ్యుఁ బెంద్రు నినెదఁ గాంచు వియ్యు పాయ(3)

ప్రాసమైత్రి:—

గీ. లక్షలు రెండును సొంతింగల్లని వచ్చు
సమరున మిత్రమను బుయు తాయు తమలు
బిందు పూర్వ మైత్రి తవల లొనఁగొందు బమలు
ప్రాసమైత్రికిని దిస్వరూపంబు గ్రాతులు.

గీ. తగబు తార్క్ష్యరు ద్విత్వంబుగాఁగఁ
బరఁగు నక్షుపుబడ్డబొంఁప్రాసమైత్రి
యుక్తొ పెంద్ధి వాఁటఁగ నమ్మొలకైన నగ
సంభృతా త్రియుఁదురుయుశ్రూ జృంభుఁడ నఁగ.

బుప్రాసము:—

క. ఆరయ షరగణ షుయుబ్బుబు, కారవు బుప్రాసమునఁగఁగది యుసురేషం
జేరి తనయురతుఁదనిన, యాంబుషి పాదంబుఁ బనితె నచ్చుగాతుఁడవంగక్.

గీ॥ తెలియఁబడుతారకముందుగాదిరేఫవరత
రేఫయుగముఁ బ్రాసంబయ్యె రేఫతిష్ఠ
విదియపరవర్ణయుతమయ్యెనే త్రిప్రాస
మైత్రియగు గాని రేఫసంబంధిగాదు.

త్రిప్రాసము:—

గీ॥ సంఖ్యలు త్రితారంబుఁ జనుఁ దార
సదృశము త్రితారప్రాససంజ్ఞఁగలిగి
ఆత్రిపాత్రము డంభయుప్రశాంతయనఁగ
వా
పాత్రిపథగాజ్ఞవేయుఁడు విష్ణుదప్పెఁడనఁగ.

గీ॥ ఈ త్రితారకము నతుఁడి య్యు మొంగఁ ద్రింది
తొఘసప్రయోగముల బుష్పామున ద్వి
తీయమగు పృతారకహస్తం ద్రితార
తలంతతారంబు నతుఁ బ్రాసమయ్యెనచట

గీ॥ ఇడజల జలక్షిప్తువరములయ్యెనెనసంధి
యుపరలాదిరేఫగునట్టి యుపరలతెలను
నడరి ఇడిబులు నాదిరేఫయుయ్యెనేని
యువిస్తృతులసంప్రదాయము లందు బుధులు.

ప్రాదిప్రాసము:—

గీ॥ ప్రాదిష్టు యనశబ్దంబు ప్రాగామగుచుఁ
బరఁగు నగాలతోడ క్షోడంబ్రాసమగుచు

క్షోణిధరుఁడైతే నీవుఁ గుప్రాంగా మనఁగ
దానవారాతి వేఁ తలప్రాంగా మనఁగ.

సమలఘుప్రాసము:—

ఓ.
గీ. జోతిలో ఘలతోఁ గూడి యుఁదఁబడక
తేలితెనుఁగునఁ జము యక్షిప్రాల మోన
సమలఘుప్రాసము గురెక్రేలమరఁబట్టి
విద్రావె నసురఁ గృష్ణుఁడు దిక్ప్రలద్రువ దనఁగ.

వితల్పిప్రాసము:—

గీ. సాంసనాసి త్రలై వర్గపాల్లిలవి త్రు
తేయు యగవి తల్పి ప్రాసమై యులర్చుఁ
బ్రాజ్ఞగంబు పైరవి మోఁచె నగిద పొఁతెఁ
బ్రా హ్మ్యఁసంబ్రై నుతించె నే వాగ్బంయునఁగ.

బిందుప్రాసము:—

గీ. పెర్రిపొల్లునకారంబు బిందువగుచు
~~బిందువగుచు~~ మీఁద నున్నదకారంబు నంటఁ బ్రాస
బంధములుఁ గృష్ణుఁడు దయింపనంధరిత్రి
యుంతయును నిరుపద్రవంబయ్యెననఁగ.

అర్ధబిందుప్రాసము:—

గీ. అర్ధబిందువైతేలిన యక్షిపల్లు
తరయుఁ బ్రాసంబు విర్బిందువైనఁ జెల్లు.

వేఁపుమోఁపునముత్తీ తలమోఁపునమ్యు
మాయవేటికి ధాత్రిత్రాఁటిచేఁటి కనఁగ.

ఉభయప్రాసము:—

క. చూడఁగ లతాంతరిఫలఁ
గూడియు వెడవెడుగు బాకేన తెలంగ్రి తగతిఁబో
వైప్రాద నను భయప్రాసము
జూడఁబడును సంయుత ప్రసంగతిఁ గృష్ణా.

గీ. పాఁడిమురుగుబ్రదుకు వాఁడు రుద్రేఁ తల
ఘ్నాంద్ర వెన్నెల తండ్రి యతఁడె
పండ్లకు అతువింత యుండ్ల కుఁజనతుక్రు
ష్ణుండనేతు బ్రాఁతె పండుమి చలు.

గీ. రలుయుతాయుత ప్రాసములఁ దలంచి
వాంఛ్రుల్లసతిచూపు లామోము తెంప్రమునఁగ
నను చురెండును గూర్చినను పుదక్షు
నంద్రునిఖిలాఢ్యవిదుష్టైన దండితపులు.

గీ. తెల్పుసూరు బ్రాలు పూబ తాలు వచనంబు తై
పరఁగుచుండునాఁ దిపలి కినపుడు
తేల్చి పలుకునపుడు దీపింపు సంయుత
ప్రాసమిది తెలుంగు పద్మనాభ.

గీ. పెల్లుమును బులెన్నె సూళ్ళుగాఁ దెలుఁగెన

రయాళ్లు మిగుల బలసెంబ్రోళ్లు గాఁగ
భాగ్యవంతుఁడేలు వాళ్లె మెప్పుసూ [illegible] ళ్లెగ్గాళ్లు
పైళ్లు నమ్మి బ్రాఁతె తూళ్లె చయుము.

సంయుతప్రాసము:—

గీ తెలుఁగునందు లేదులలి త్రింది సుడి గ్రుస్సెఁ
గ్రుఁచెన సఁగరేఫమెప్పుగాని
ప్రాసమ్మైతిపాలుబదుదా సంయుతప్రాస
మగును రేఫయుతము ననుసరించి.

క ఈక్రిందటిరేఫయిసము
పైత్రాలుచుఁదెలి ప్రాసమగు సంయుక్తం
బాత్రోరనత్రుభ్ఛయలము న
వాంత్రువ్వదెజగము భత్తవతనిలయనఁగనే.

సంధిగతప్రాసము:—

క ధ్రువముగ సంధి జల్గి రూ
పవిశేషము ప్రాప్తమగుచుఁ బరఁగు పకారం
బవిరళ వకార మగున
య్యువదారవపాంతెయుంగు ననఁగ తయుకెలందా.

అదియెట్లనిన:—

క ప్రథమాంతవిభక్తులపై
(ప ధు డదవ)?
కథితములగు కేచయుతపుయి గ జడదబ లగుస్

గసదగవ
బృథివి నవిగబుడదబులిగుఁ ?
బ్రహ్మపు సున్నిల్లను గాంత పదములరిటాఁచనే. జదాహారరాము.

గీ. వాఁడుగను వాఁడునే కొనువాఁడు దన్ను
లాఁడు వాడు దహోనిధి వాఁడు వెజ్జ
చిన్నె గరిమెలు నెఁజెరివానిడ కుఱ వెష్ఠి
శారిదలఁచెని ఖిలచెనన్నె సంధులిల్లు.

గీ. ఆయుష్యాచిత నడిచితేయ దానిబురూప
మయ్యనుండు బ్రుథుమురలుల్లతానఁ
గ్రతువులఁగాంచె దాశరథి మృష్ట్యడెకపర్వ
తముసు నిదుగు భంగిదాస్త్రై నసంగ.

గీ. అప్పుడైనచ్చగుయుకార తూయబుందు
కెమ్ముగల వాల్లు ప్రుథుముష్టి త్రెంగునష్టు
గురుఁడు పేంద్రుఁడు పెరబిలాలు గ్రుంగునోడఁ
బానుయకారంబు బనులందుల బనులలయందు.

గీ. జేరిఁగర్భధారయు ఘష్టులుత్సవములగ
నచ్చుతుద నుండటనము తొనంత్ర సంధి
కల్పితుఉగచరు ల్గత్తిరక్రబు ఫుటుదధి
వితతయశుద్దైనరాజునా నతియసంగ.

గీ. నురులుఋలుబొల్ల త్రైనఁ దెనుంగుసంధి
వేంటుమిదిగుదార్వనెన్ని నల్లోలుల తేఁడు

బ్రహ్మ వాంఛిత ... యు నన్నిటా ద్వి రద మునులు.

గీ. మాంతిలోనెప్పుడు నతికీఁ గన్గొనలనంగ.

సీ. ద్విత్వమున తాది వర్ణంబు తెనుఁగునందు
నూందతుండును వలసిన నూదియుండు
మానక వెల్లబ్బుఁడు ద్వ్యమూడా నియనఁగ
దశరథాత్మజుఁడు సేవిత ధాత్రి యనఁగ.

వ. మట యిట్టి బహులంకారంబులగు ప్రాసంబులెట్టివనినఁ

తే. త్రివిధ దుష్కరము ద్వం
ద్వము త్రిచతుఃప్రాసము లను దగ సంత్యప్రా
సమును సనుప్రాసము నన
క్రమమున షడ్విధములయ్యెఁ గంసవిదారి.

దుష్కరప్రాసము:—

తే. దొంగ కేళి తలఁగి శకటయు
రక్కెవితరవాంభరా వరంజితసంగ మ్రాం
తక్కెరణా పండితారికి
రక్క కందుకేయనిన దుష్కరప్రాసమగునౌ.

ద్వంద్వప్రాసము.

తే. కంబునయనభవ భీత వి
భంజన శుక శౌనకాది బహుమునిసేవి తాం
రంబుజ ద్వంద్వప్రాసము

సంబును నిషిద్ధమ్ముఁ బలికి సంస్కృతులందుఁ.

త్రిప్రాసము:—

క. తాంతవనీతప్రియుఁడన
దానవనిర్మూలనైకతత్పరుఁడన స
న్మౌనివినుతుఁడనఁ బనుసుర
ధేనువ సంస్కృతులయందుఁ ద్రిప్రాసములగుఁ.

చతుఃప్రాసము:—

క. వారగావరదనిశాఛవి
దారగాఢీంశతారధరగౌరలయాం
ద్ధారగాదిరచితసత్త్వర
ధీరగావరవిజయంయనఁ జతుఃప్రాసములగుఁ.

అంత్యప్రాసము:—

క. అగణితవిభవసత్కీర్తి
నిగమాగమసతతవినుతనిర్మలమూర్తీ
జగదభిరక్షణావర్తీ
యగునంత్యప్రాసమిట్టులంచితకీర్తీ.

క. మొదటిది ప్రాసమౌతాన్
యదియంత్యప్రాసమయ్యె నేదటఁ దాని
గదియుంపలల యదిరాని
పదనైజోఁగినబుధుఁడు కృతులఁ బరము బన్ని.

అనుప్రాసము:—

కం. విప్రప్రతతులు విప్రు
తిప్రద సుప్రభవ యుక్తి తమధీప్రవరా
దిప్రగుణత సుప్రసన్నయు
సుప్రాసప్రగుణత మిది యనుప్రియచరితా.

కం. విరతులు విశ్రాంతులు విరతి
విరామములు విశ్రమములు విశ్రాంతంబుల్
విరమంబులు యతులనగా
విరమగాములు నాఁగ వళ్ళు వెలయును మురారీ.

క. స్వరయతులు వర్గయతులును, సరసయతులు ప్రతిపదాన్న
స్వయుత యతులు నీ
బారిఁ బ్రత్యేకయతులనఁ
బరఁగును యతిలందరేంబు భావములనగా.

కం. స్వరయతులు ప్రాదితాదు
స్వరనిత్యసమాసయతులు వర్గయతులు ని
ద్ధరఁ బ్రాదికవాదిసంయుత
విరతియను స్వరయతులు వెలయును శౌండా.

కం. ప్రభునామాంత విరతియన
విభాగవిరమగాములు భిన్న విశ్రమ మనఁగా
స్తుభధరవికల్పయతియన

సభాదవారలుగా బృ్నంగానైదు తెలుగుతే.

గీ. అగు నకారమునకు సైతాబాత్వము ఐ వడి
శాకి బూత్వమునకు నే త్వ మమరు
సు త్వమునకు నొంత్వ మెునరు నీగతిస్వర
యుతులు దిస్వరిల్లి నబ్బనాభ.

స్వయతాకి :—

క. స్వరములు ప్రాస్వము దీర్ఘము
లరయంగా మెన్నేరూప యుతులు తుసంధ్య
క్షరములగు నచ్చునందుసు
చరితా ప్రాస్వములుతెవు సంస్కృతభాషన్.

క. అ ఋ ఘు న త్రుస్సంధ్యక్షర
ములలూ దై శ్రాయిద న్రై పెయుదరి యారెం టన్
దెలుంకునకుం ప్రాస్వదీర్ఘము
నెలంచుగ డ. డలు నాల ఒజౌ లనంగన్.

క. క్రియనై జౌలకు ప్రాస్వ
దవాయమువమరునంద్రుభాషితప్రకరములా
నయుడంతగునై దనుచెా
జయకెక్రియునాననంగజను నవ్వునవు మోన్.

గూఢస్వరంయుతే.

క. స్వరము తుదసుండు ఐ ఘవి సర్గతొంత్వ

పైన స్వారదిరించుటుంబు దాగొకొందునే(గ
నవ్వాతాశ్రితులుల్లాననెపుస్వామ్మత్తు
లనంగ నప్పుత్తులందుణ్ణియ శ్రీ ద్ధయనంగ.
బున్నాంత రూపస్వారయతి.
గీ. శ్రీశ్రీబుతాంతరరూపస్వారయతులు బరగ(గు
బుద్ధాజునెస్సాధువినుతుండు గృష్ణుడనంగ
వుత్కృష్టులయుండు వరుదానరుద్ధుండనంగ
హరిమిత్రాంబరుండు సురవైరభుండనంగ.
క. విలసత్ప్రాంతరయనతుల
ప్రకటితవిశదంబు శ్రాంతబుధులను శ్రవ
తులభుండనంగ నావిలసు
దలప(గ రామాదనంతిదల రానెదెంబుక్.
గీ. తెల్లగుయగంబుతార యందు నాదిశక్తి
కలుగు రేఫ యుత్వరయు సంధుంగదిని యతికి
తల్లి రతిని వెలతానె నెపుయించు
నల్లి సత్యంబు లెవ దనంబుగాన.
గీ. మనుబుదారమవెలతామెనరినన్ను
చరడెకటింయునాదేశకారకాము న
ఘనలకారంబందు ను స్వరల్పా రవిరతి
క్లుప్తిచేదుశాదిగుణాలనుకనంగ.

౫. స్వరములు కాదులనెందిన, సరుదుగ సవర్ణయుతులు నియచు బ్రాదులు కౌతు

స్వరములు నిత్యసమాసా, క్షరసంధులు రెండునాంగఁ బను నహింశయసా.

౬. ప్రాది నిత్యసమాస శబ్దములు గాక, పెఱపదంబులపై నచ్చు చెల్లని నప్పు

డచ్చింయును స్వరయుతులు గానొంబ గురుఁడు ప్రకృతము రాన్వయా ఖ్యఁ బల్కెందు జనుగ.

౭. ప్రాదులు :— ధరను పసర్గలు ప్రాసవవ. దురాభి ప్రతిసు విస్వదుపపర్యధిసం

నిరతిపరాజాపులిరువది, పరాజాపులు చెఱుశ్రుతెనుఁగు బాసను నెందున్.

అర్థము :— ప్ర, అను, అవ, దుః, అప, అభి, ప్రతి, సు, వి, ని, ఉత్, ఉప, పరి, అధి, సమ్

నిర్, అతి, పర, ఆఙ్, అపి, ఇవియిరువది. వీనిలో పర, ఆఙ్, అపి, అను విగాక

మిగిలినడుపసర్గలు ౧౭ను ఇపరస్వరసంధి అయినప్పుడు స్వరయుతి అయినను త్వం

బునయుతి యయినను ప్రయోగింపఁబడును.

౮. ప్రాంత నిరంతరాన్వితరురంతశ్చ సమస్త పరాత్రయంబుల

త్యాంతము వాంఛస్వరాభవను వారయ మువారయులు పెక్షరాంబు ప్ర

త్యాంతలుభీష్ట ము ధ్వాయువు సంతము నీతలు దంచితంబు ప

రవంతమునంగసంధులు నిరంబగు తెంపును బ్రాదులచ్చతా.

కాతుస్వరయుతి :—

౯. కాతుస్వరయుతియగు నితఁ, డేతవ్వడిరథము గడిపెనిత్యులనసఁగల్గు

శౌనకలితదక్షు మగునితఁ, డేతదలత్క జలధిఁ బవ్వళింపెననంగనే.

౧౦. వల దుత్వ ష్కృయిగా సునగవానసున్నవాతగ, వావిరుద్ధభాషలాండనెల

~~(యునగనప్పి [redacted] లవతు లౌసరణాతుస్వరాం, కి) గ్రావితెప్పు~~

లాన [redacted] ల్లాపలుతులాసాంగఁగాతుసవ, రిరూత్రి రెండుబెల్లునెలగిథ రత్రి

గీ. వరుసదీర్ఘాంతసంబుద్ధి వలయు యతుల
తేలరఁగాఁ దెలుస్వరము పరమాంస హాప్ర
సాంబుశైలాభ తెగొంపల్లె స్వామియనంగ
నముర వరంధితెగొంపల్లె స్వామియనంగ.

నిత్యసమాసము:—

గీ. పదములు విభజించి చెప్పఁజొప్పడని యవియు.
సమసశబ్దంబు గొని విగ్రహంబు జెప్పు
నవియు నిత్యసమాసమ్ములయి యలరుచుండు
నష్టిసంధుల నచ్చు తాల్లైన విరతి.

గీ. నాస్తియనత భువి సనంత సంపదలు నా
రాయణుండు సంగు రమ్యముగుర
సాంయనంబు బుధుల తెలంచు నన్న నిత్యస
మాసయుతులు రెంటి నంటుచుండు.

గీ. అరులుఱికి పాఁపులు తుమర్థముగు లనట్టి
సంధి నిత్యసమాసోక్తిఁ బరగువల్లు
నసురవీరుల నెల్ల నుత్కటవధించె
భానుతెలుఁగు రావకానీని పరపెననఁగ.

వ. అల్లుమఱియును:—

గీ. ఏనియను పదంబు తోఁ నాదిపదమూఁది, సంధి నిత్యయతులు బరగు రెండు
నెట్టిత్రాఁత తెర్పుఁడె నిసద్గతి నెందు, దిన్ను నాత్మఁదలఁచెనని తృల్యా.

క. తెలియు వర్గస్వరములునై వడిఁ గాదులు
బుత్వమునను నెత్వమునయు బొంటు
ప్లుతిఁ దాఁజెఁ గంసుఁ గెడపె నంత్రాఖ్యలు
తెఱ్గు రంప విమలకొరు లాంగ.

తే. వర్గయతి:— తలకొని కచటతపంబుల
తలసి కైశిక ర్రాయి డిలఁగ తవుతిమునా ళ్లనే
విలసిల్లు వర్గయతులనఁ
గరికల్మష తిమిర తపన ఘనవిభవర్ణా.

తే. పోలికవడి:— వెలసిన పు ఫు బు భు వర్ణం
బులు పోలికవడి ము కొరలుగఁ జెలువుగని
క్ష్మల పారిచర సారిం శువా
ములు నాపొ తూరసి యుందుఁ బొందలన నంగనే.

సీ. సరసయతి:— నఱలు చెల్లఁగ మలనాభ యెందెంటికి
నయు హాల మరియుండు హాస్త్రివరద.
శేష సలాందు నంత్ర చెచ్ఛ దర్శనంబులనింద
సరసయతులనంగ బులధీశయన.

సంయుక్తయతి:— తే. వినుడు దేదెదలక్ష్మి
క్ష్మానాయకివనరు నన్నిఁ దైకె ఉరిందు యుక్తం
బై నదియొసఁగును శుభల
క్ష్మ నాకాఁడ ననఁ జెల్లు సంయుక్తయతులే.

౩. ఒత్తడుగున విశ్రాంతులు

పెన్నగుతో సంయుక్తములఁ బెనుపడు నఖ
ణ్డైకములఁ దానైత్త్వ
యుక్తకములు నయి నభ్రవలయు నన్నిలుఁ గృత్స్నం.

౩. వడి నెలవుల లోఁ జేరువ
యొడనొక స్వరయుతము నొల యొడ నొకటియుఁ గా
నిడి రెండొఱఁ దప్పులు
నుడివిడదు పృథక్సూత్రప్రయోగముల వాలి.

అది యెట్లనిన:-

ఉదా. శ్రీవల్లయు మంతయు విశాగాము నైత్తె కటి
మహాముదల పొయున క్షుజముసు ము నిల్లిడ వ
శ్రీవల్లయు మంతయు విశాగావము నైత్త కటి
సత్యామురుదనెను ఖలు సంయుక్త యతి బెడ వ.

వ. మఱియును నీతఁ దెలుఁగు (ఉదా!)—

ఉదా. బంధము నవ ప్రస్తుగతి ప్రస్తా సమయుల కిపుని
వక్షిలయున్న సింహాఁడ నిత్రా యువడి సారకృపృతి
రంపము నవ ప్రస్తు గతిప్రస్తా సమయులకి పుసు
రంబు నశి సింహాఁడ నత్రాలు సంయుక్తయతి.

గీ. అప్రసిద్ధము కొటు ఞులు శబ్దాదులందు
టఁ ఞాల సంయుక్త తత్పర సాయ వయునవు

నాల తొనెలందు వాళత విజ్ఞప్తియునంగ
జులరుపెలుంద్రశాత్రితులయసుజ్ఞానులనంగ
గీ. ంటు జ్ఞానమున తెలి జ్ఞానమూ జ్ఞప్తి తానతి
యరూ జ్ఞాతాన సంజ్ఞ తెలియసన్న
విన్నపంబు తెండి విజ్ఞాపనలూన తు
జ్ఞాతుల తత్త్వంబు నాధరిత్రి.

రేఫయుతయతి:—

జు ?.

గీ. ఆంధ్రవిషేం జొప్పడదు బుధారాన్వితంబు
త్రైత్రగాదు కృష్ణ[illegible] తెన్న బ్రుచ్చి తనంగ
బ్రక్రేంద తుడాంజె నెట్టి వేరొంధిక్కైన
బ్రమ్మ నరేఫయుత యతి గూడునా నగ.

అనుస్వారయతి:—

గీ. భువనమనుస్వారయతి బిందుపూర్వకముగ
ఆతని లు నాల్గు జెల్లుం బాండవసహాయ
నాకు నిలు జెల్లు నాల్గు కందర్పజనక
మాంకు నిలు జెల్లు నాల్గు సంపదల రాయ.

మకారయతి:—

గీ. యరలవలు శషసహలను నాది బిందు
యుత మకారవిరామంబు యుత్తేదనరు
మారు తాంత్ర్యబుంట తుల సంయమియనంగ

మదనజనకుండు దనుజసంహారుఁడనంగ.

వక్రత్రియతి:—

క. ధరనెక్షేత్రవక్రైతగు
ఉరము ఋవలవాని లోఁబెలంకితలాంకుసే
సరళాంయుని వర్ణమవే
శిరమాంధిప రెండునుం గలసి వర్తించున్.

గీ. మురుని తండ్రి గోత్రము కాంతుండు యాదవ
రాజసింహమూర్తి రక్షకుండు
పాంగపోయుచ నెగడ్డంజెల్లునె క్రైతి
వళ్లునాఁగనింపు వనజనాభ.

ప్రభునామాంతయతి:—

గీ. బరుల నన్నిమ్ము యనుచు బోయినాఁడుఁబడకే
ర్వ విధము గు(ప్ర)భునామాంత విరమునాంబు
మహానరమోఁ ధ్వాతలరాజురా మునవియునంగ
నతెనిపట్టి ఫుదేవాసితముయునంగ.

విభాగయతి:—

శా. సంజ్ఞాతునను బరమా రాఘవంబ్రోతుఁడనర్హు
శబ్దములకై విభాగోత్త్రైసరగొసంఘ
టించినట్టి యతులు రెండేసి యనినను
వేంద్రుఁ జెప్పు నక్షరము మొదటేసి యనంగ.

భిన్నయతి:—

క. అంచితతిలకములకొంబిధ
రంచెనస గజగమన భ్రూరేఖవిరతియొ
సంచితతిలకముమారిధరి
యుంచెనసఁగ భిన్నవిరతి యుత్పలపుష్పునే.

గీ. అటుయుత్తరాంత్రపదములందుఁ విరాళ
మదియునంగ నష్టాబి భిన్నయతికిఁ జెల్లు
దివిజవిభవంబు కొంకణోత్తదియనంగ
నసురసౌఖ్యంబు హరిభీతి యదియనంగ.

విశ్లిష్టయతి:—

గీ. మాంధయుతస్త్రీ పొల్లుల విశ్లిష్టయతి దనర్చు
హరకేసందనుండు బుగ్ధితుండనంగ
మాలధరుఁడుసంగ శ్రీంగదతోడ్డితుండనంగ,
~~గమలలోన్త్రుండుసకలదృష్టి తాతుఁడనంగ.~~
(నవనీమిూచినయతికిర్తులు సర్వలనఁగ.)
~~అక్షరయతి:~~— యుత్త విశ్లిష్టయతి:—

గీ. సరిజాతారమాళితరంగుసాంద్రితాప్తు
గవిసితత్పంచ త్తేములగా తొప్తు విశ్లిష్టవిరతి
గలుగుచ త్రివల్లవసుద్ధహృద్భుఁడనంగ
గమలలోన్త్రుండు సకలదృష్టాలాతుఁడనంగ.

అక్షరయతి:—

ప్రకటపకౌరవకౌర
ద్విత్వమునతెలుం బునుశోభిదవిరతి నిశౌలి
ప్రతరమొదలైనాయుయిచెం
వక శరముల జనకసుతానిపుంబున నెనఁగన్.

గీ. చెల్లుబడిప్రాసములు వళ్ళుచెప్పబడియె
నిందుఁ బూర్వప్రయోగంబు లెఱ్ఱనయెన్ని
బహుళశ్లోకయుండు నరియైనశృంగవలయు
నష్టకావ్యప్రయోక్తలు నరిననాభ.

క. విన్నటుంచలితెరా వలెనని
రెన్నలు సంస్కృతయునందుఁ నగు విస్తారం
బెన్నలుయుతిరావలెనని
రన్నుటఁదెనుగునకుమొదటియక్షరయమరున్.

తే. పరగగాలశృయుదిక్కు
సవరలుగుబెంగణాయుగంబునసంయుతులసంధా
తెరతరగుణగతిశరరుచి
నిరిగబురుప్రాదిసంజ్ఞ తెశవసాఘా.

గద్య. ఇది శ్రీరామగౌతశప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవతి క్రైనామాత్యసంభవసుతెవిజన
విధేయునంతనామధేయప్రణీతమగుఛందోదర్పణంబునందు గద్యపద్య
కావ్యలక్షణంబును గురులఘునిర్ణయంబును గణనిరూపణంబును ప్రాసయతి
విశేషంబును పరగణసంజ్ఞలయు నన్నది ప్రథమాశ్వాసము॥ శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

ఛందోదర్పణము.

అనంతామాత్యప్రణీతము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరమణాభ్యస్తంలోకము

సౌరమణా జగత్త్రయాభినుతరంజితగా
ధీరమణాసంభరితవా
క్షీరమణాయనంతశయననీరజనాభా.

క తనుఁగొలఁచు బాదవశాంతిత్వై
పనుపడి వారిగద్యపంతె బహులముగ రచనం
బునమెఱయుగద్యంబిదియై
దెనుఁగుకృతులవచనమనఁగ దీపించుఁగడునే.

గద్య స్వస్తి సమస్తభువనరక్షాదక్షశ్రీపుండరీకాక్షభుజగపతిసింహాసనారూ ఢ సురనికరమకుటతటఘటితరుచిరమణిగణప్రభా విభాసితపాదపీఠ వేదనినదానుగౌరవకలితలలితనూపురాలంకృతచరణసరసిజయుగళ నవ్యపదాంగుష్ఠనఖముయాంశేషాయితసురసరిత్ప్రవాహ, పీతాం బరధరసూత్రరత్నతేజలాకలితతటిప్రదేశ చతురాననజనకానేకా లోకైకనాళీకశోభితనాభిసరోవరాఖండబ్రహ్మాండతలాంపరాంపరానిపు ణాలాంబర, క్షీరసాగరతనయామనోజ్ఞగేహం కృతవిపులవక్షస్థల, కన త్సనకటకకేయూరప్రముఖభూషణభూషితచతుర్భుజ శంఖపంకజ

సుదర్శనగదాధరకేళీపతుండలాభిరామాంసవరతప్రసన్నవరదన కౌండిన్య వరద శ్రీపద్మనాభదేవ నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

వ. అని గద్యపఠనంబొనరించు నుత్తములకు నాయురారోగ్యభాగ్యంబు లొదవునని విశదవచనంబుల విద్వజ్జనంబు లభినుతింతురు.

కం. సమవృత్తములని యెడునను
త్తమరత్నంబులకు ధామములై పెం
పమరు సముద్రమ్ములచం
దములై ఛందములు మరిం సుదర్శనపాణీ!

సీ. ఉక్తయు నత్యుక్తియును మధ్యయుఁ బ్రతిష్ఠయు
సుప్రతిష్ఠయు సరళమైన
గాయత్రియు నుష్ణిక్కు గరిమ ననుష్టుప్పు
బృహతియుఁ బంక్తియు మహితమైన
త్రిష్టుప్పునను జగతియు నతిజగతియు
శక్వరియును నతిశక్వరియును
అష్టియు నెందియు నత్యష్టియు ధృతియును
నతిధృతియును మంతి కృతియుఁ బ్రకృతి
ఆకృతియును వికృతియును సంకృతియు నభి
కృతియు నుత్కృతియు నకీర్య వెలుగుచు
బరగు నిరువదాఱు ఛందంబులే కోత్త
రాధికాక్షరములగ నబ్జనాభా..

సీ. కరములువేదముల్గిరులురంధ్రములురాఁగ
సంఖ్యలు విద్యలు గ్రహము చక్షు
లంగ్రప్రవాహములు నక్షేందుశరములు
గతిలోచనాంబరకేయులరిపులు
నాగవేదాంబరనయనము ఋతునిధి
భాంబ్ధులు కరవిరించాబ్ధిషరాలు
గతినాగగుణశాస్త్రక్షైరవప్రియులుగ
జాంగపర్వతలోకనానవములు
శాస్త్రమాత్రికబాణశరతత్వములు బాహు
శైలశేందురాంధుచంద్రసంఖ్య
గతిగతేందుబాహుబుతుబాహులపాంనాంగ
బాహువేదబాహుబాణాచయము.

సీ. ఋతుశైలశరగజగతిఖేందులక్ష్మిభూ
తి తేంద్రబ్రిగతిగగనేక్షుశరయులు
నిగమాంబ్రగుణగతినిధిచంద్రగతులువాం
రణభర్మగజదంతిరాంమకరులు
తర్కేందుకరతునిత్రయతర్కనిధులక్ష్మి
పాంవకాంబ్ధిసముద్రబాణబాణ
వహ్నివసాన్నలుబ్రహ్మవదనాంగభుజాగిభ
ఖేందుశైలర్తులచందములును

వేఱువేఱ వృష్టివృత్తసమూహములతే
వెండి సర్వవృత్తవితతి యలరయు
ఋతుకరాబ్ధిశైల సితదీప్తి నయనతా-
యుధికృశాంశుచంద్రు లబ్ధిశయన.

క. పెంచ్చునలగుండు నుబొరయక
యచ్చొత్తినయుల్ల నాలు గడుగులు సరిషై
వచ్చునలయతినియమంబును
జెప్పెద సమవృత్తములకుఁ జిత్రజజనకా!

వ. సమవృత్తంబు లెట్టివనిన. మొదటిదియగు సుక్తాఛ్ఛందంబున:—

(1) శ్రీయను వృత్తము. శ్రీ, వా, టిం, తునే.

(2) రెండవదియగు నత్యుక్తాఛ్ఛందంబున: స్త్రీవృత్తము. స్త్రీరూ - పోరుక్ - ఘోరా, ఘారీ.

మూడవదియగు మధ్యాఛ్ఛందంబునందు:—

(3) వినయవృత్తము. వినయం - బానరిం, తునుపెం, పునతునే.

నాలవదియగు ప్రతిష్ఠాఛ్ఛందంబునందు:—

(4) బింబమను వృత్తము. శ్రీకలితాం, స్తోకభగలే, శైలానుబిం, బాకృతికినే.

అందముకాంతివృత్తము. తగునునితాం, తిగూర్పుగాం, జాగంబులనే, జగత్పుతే.

అయిదవదియగు సుప్రతిష్ఠాఛ్ఛందంబునందు:—

(5) అంబుజమను వృత్తము:— పంబిభలగాం
డంబరముగాం
నంబుజముచె, లవంబగుహాంతే.

అంద పంక్తియనువృత్తము:—

ఒక్క భకారం, బెక్క గగంబులే
నెక్కెను పంక్తిం, దక్కెం గకారో. దీనిపేరే సుందరి.

ఆఱవదియగు గాయత్రీచ్ఛందంబునందు

(6) తనుమధ్యా యనువృత్తము:—

గోంపాలునిదేవే, నాంపాంతికె నాంగాం
భైష్టై తనుమధ్యం, బ్రాపించు తయంబులే.

ఏడవదియగు నుష్ణిక్ఛందంబునందు;

(7) మధుమతి యనువృత్తము:—

మధురిపుడనంగ, స్మధురపునగలే
మధురములగుచునే, మధుమతినమరునే.

దీనిపేరే మదనవిలసితము.

అంద మదరేఖ యనువృత్తము.

రూపింప స్మదరేఖం, దిపించు స్మగకాద్యం
భైపెంపౌ సగంబులే, గోంపస్త్రీ ప్రాదయేశా.

ఎనిమిదవదియగు ననుష్టుప్ఛందంబునందు;

(8) విద్యున్మాలయనువృత్తము:—

మాంద్యద్భక్తి న్మాలాంయుక్తినే, విద్యున్మాలావృత్తంబౌ ష్టునే
జైద్వద్ధ్వంసి సుంబంధింపనే, సద్యస్త్రైయోంజాతంబఖ్యనే

అందు చిత్రపదము.

వారకచిత్రపదాఖ్యం, బారఁగ భా గురు యుగ్మం
చేరిన వేడ్కఁగ వింద్రుతే, తోరిన తింతురు శౌరినే.

అందప్రమాణికయను వృత్తము.

సరిలంబుజనాభుఁడచ్యుతుం, డంతిభంజనుండనే
జరేషలనేలగంబులనే, ధరంబ్రమాణికయెప్పగునే.

తొమ్మిదవదియగు బృహతీచ్ఛందంబునందు

(9) హలముఖియను వృత్తము:—

చిత్తజాతుని గురునకై
మెత్తుఁడంబులనినచో
సత్తుగారగసములొగిన్
బొత్తుగాం హలముఖియగునే.

క. పదులకపంక్తిఛందము
మొదలుగనిటు మీఁదిఛందములనందముగాం
నుదయించు వృత్తసమితికి
విదితంబుగవళ్లువలయు విధుంరవినయునాం.

పదియవదియగు పంక్తిచ్ఛందంబునందు;

(10) రుక్మవతియను వృత్తము:—

రూపితభతిరుక్మవతీసం, రూపభమంబులేరూపసగంబుల్
ప్రాపుగభూతిప్రాతియతుల్గా, ఔపతిలోలంజెప్పగనెప్పునే.

అందమత్తావృత్తము:—

సత్త్వంబారన్నభ సలునిత్యా,
వాత్తంబైననేస్లుదితగరారా
యుత్తంబై షట్క్రతియుత నెందనే
రుత్తావృత్తంబగు మత్తేంభ్రల్యా.

అందపూవవృత్తము:—

ఆరంగాముసయుగసంయుక్తినే
సారొందంచితశరవిశ్రాంతినే
శ్రీరాజుంబాకసినసత్త్యంతా
స్వారంబైచనుఁబరావంబు రివనే.

అందమయూరసారియనువృత్తము:—

చూతమాయశేలాదసూనసేంచునే
త్రీతవత్రైదర్శవిశ్రమంబై
ఝాతిగాఠబుంబు పైరగంబుతే
బూతిగావుయూరసారికొప్పునే.

దీనిపేరెమయూరభాషిణి యనియునగును.

అందశుద్ధవిరాడ్వృత్తము:—

రాలుంతుండగుచిన్నిస్తోష్ట్లానినే
ధీమంతుల్ప్రగల్తించు బాగావి
శ్రావుంబున్నసబుంబుగంబునై
రామాశుద్ధవిరాడ్విమొప్పగునే.

అందమగు తరంగము:—

శ్రమగాసి సరసిరుహాంబిత్రుం
ప్రేమవెలుఁగుఁగఁ జేద్దిసు బోధుఁన్
రామహాస్యవిరామరచాంగతే
కైలమలంబులగుస్వతరంగనే.

పదునొకండవది యగు త్రిష్టుప్ఛందంబునందు:—

(11) దోధకమను వృత్తము:—

తేరపువేఁడఁటె దోధకవృత్తా
తారముగాఁ బ్రతితారగగంబుతే
నీరజనాభుని నెమ్మనమందన్
చారువిరాముఁడు యద్యతి నొందన్.

అందు ఇంద్రవజ్రావృత్తము:—

సాముద్ద్వితోలందతజాద్విగంబుతే
భూమీధ్రువిశ్రాంతులఁ బొందియొప్పున్
శ్రీమంబుతెలాశైంచవబింబవక్త్రే
హేమాంబరుం బాడుదు రింద్రవజ్రన్.

ఉపేంద్రవజ్రము:— భూరిప్రముఖ్యాతమరవ్యాజనీయున్
సరోజనాభున్ జతజద్విగాత్రున్
దిరంబుగా నద్రియతి నుతింపన్
ఇరానుప్రాంశోనుపేంద్రవజ్రన్.

అందు డుపజాతి:—

పినాకి త్రైలోదండము విల్లుఁ ద్రుంచెన్, దానెట్లు గెత్తైనఁ జమదగ్నిసూనున్

అనంతసత్త్వుండితఁడ యెన్నారెంచెన్, జానైన వృత్తంబుపజాతియయ్యెన్

౩. సమపదము లింద్రవజ్రవి

షమపదములుపేంద్రవజ్రజను నుపజాతిన్

సమవిషమాంఘ్రులు తత్త్వ

త్ర్యముఖ్యుని నను నదియు పేరు గములదళాన్.

అందు రథోద్ధతము:—

నందగోపవరనందనుఁ బ్రమా

నందుఁ బ్రస్తుతియొనర్చి షట్ప్రతిన్

అందమైరసరతావ్యయంబు తిం

పొందఁజెప్పిన రథోద్ధతంబగున్.

దీనిపేరే వేశాంతికమనియును జెప్పఁబడును.

అందు స్వాగతము:—

శారదాదిమునినాయుతవంద్యున్

శౌరిఁ జేరుఁ డన స్వాగతము ఘనున్

సారమైన యతి తప్రైతెనొంద నే

భూరి రేఫనభములగయుక్తిన్.

అందనీత్రాలంబనము:—

సాంఖ్యతభజామరనాథులాగిన్

శ్రీలోలుని గౌరు నసేయునెదన్
బాలంగ తభావములు బొందినన్
తాలంబునమై చను నద్రియతిన్.
దీనిపేరు తరితాంత్యంబు నియుఁగై పుంబడునను.

అంద శాలిని వృత్తము:—

చేతోరాగంబు ల్లసిల్లస్వతాగా
బెట్టాతంబై షడ్వర్గ్యయుత్తై ద్వి[illegible]మం
చెత్తేరంగా నిందిరేశప్రభావా
నొతంబైన శాలినీవృత్తమయ్యెన్.

అంద స్సేనియను వృత్తము:—

ఆరయాదినాభుఁదక్ష్యయంబుగాఁ
జేరతిస్రియాంజ్ఞ సేని తంచుఁ జెం
పొంరుఁ జైప్పి సేనియయ్యె షడ్యతిన్
స్వాంతమైరసంబుపై రవంబులన్.

అంద వాతోర్మి యను వృత్తము:—

దేవాధీశునితోరాతే జోవనధిన్
భావింపంగాబులుతు భాస్వద్విరతిన్
ఈ వాతోర్మిన్ స్ఫూర్తె పొంరతతాం ఠ
రావాసంత్తై లగ లద్దింగనియన్.

అంద భద్రితయను వృత్తము:—

నగరాంయుగమున నీరజంబులన్
బాగుగార సమీరాను సంగతిన్
దగిలి వారితకథా సమిత్తపై
నెగడుఁ గృతుల నిండి భద్రితతే.

పన్రెండవయదియగు జగతీచ్ఛందంబునందు:—

భుజంగప్రయాతవృత్తము:—

భుజంగేశపర్యంతపర్యాప్తరాగున్
భుజంగప్రయాతాఖ్య పూరించు బాలున్
నిజంబై ప్రభూతావనీభృద్విశాలం
బజస్రంబు గూర్చునే యుయద్ధాబ్ధి పైనన్.

అంద తోటక వృత్తము:—

జలజోదర సత్కుల సంస్తవములే
విలసిల్లును తోటకవృత్తములన్
బొలుపై సచతుష్కము బొందఁగనిం
పలరారఁగఁ బల్లదు దుష్టయుతిన్.

అంద మోదకము:—

చెలగిన బాయలఁ జెందిన నారి
తిలతముల ద్రియతి స్వరదు వేతిన్
వెలయఁగ మోదకవృత్తవిభాతిన్
బిలువుము పాండరిపంత జనాభున్.

దీనిపేరే తామరసమనియుఁ జెప్పుదురు.

అందు స్రగ్విణి యనువృత్తము:—

దేవకీనందనున్ దేవచూడామణిన్
భూవధూవల్లభున్ బుండరీకోదరున్
భావనాతీతునిం బల్కఁగా స్రగ్విణీ
భావమూర్ద్వాంతరోఘంబుగున్ ఘద్రృత్తిన్.

అందయింద్రవంశమనువృత్తము:—

సింహారంగనీదేవుని సూనుఁడైగదా
రంపిల్లెడుబుల్లా ప్రియుఁడు రంగయైనన్
ఇంపారఁగ భూభద్రతిని ప్రవంశయుత్
పెంపారఁగ తాబంబు లుపేర్చు రేఖతోన్.

అందువంశస్థమనువృత్తము:—

నమో నమో దేవజనాగ్రనాయకా
నమో నమః పంకజనాభనాభుఁడున్
రమింపు వంశస్థవిరామముద్రలన్
సమన్వితంబై జతబంధురేఖయున్.

అందుద్రుతవిలంబితము:— శ్రుతిపుతాంగనిరూఢమువోయతిన్
యుతివరప్రియుచుషాత్పుజనంబుగన్
ద్రుతవిలంబితరూపితరీతులన్
క్షితిధరున్గృతిసేయునభారలన్. ॥

అందు జలధరమాలావృత్తము:—

శ్రీతన్వీశుండవితతింజెంత్తంబారన్
మాతాయంచున్ జలధరమాలావృత్తం
బేతేరంగా మభసము లిట్లింపొందన్
బ్రీతింబల్కన్ విరతి కెరింబ్రాపించున్.

అందు ప్రియంవదయను వృత్తము:—

త్రిభువనాభినుత దేవదేవునిం
బ్రభుము తెలందునిలు ప్రస్తుతింపగా
నభజరల్గదిసి సంప్రియంవదా
విభవము ల్గిరివిశ్రమంబు నన్.

అందు ప్రమితాక్షరావృత్తము:—

తమనీయతేజు నినగబ్యాయుంచున్
గమలాంధిపుం బలుకంగా సజసల్
క్రమమొప్పఁగూడఁగ నుతారమతిం
బ్రమితాక్షరంబహా విరామ మగున్.

అందు జలోద్ధతగతి వృత్తము:—

సమీరుపాదకాక్షగోత్రతయగాం
పురారినంతయుంచు భూధరయతిన్
సరంగముగుచున్ జసజ్జసలతో
సురుప్రభయగనిన్ జలోద్ధతగతిన్.

అందవిశ్వదేవియను వృత్తము:—

జ్ఞానొందఁగాత్మప్రకాశ సంప్రీతితోడన్
మానాధునాధుం జేసి మాయాగణంబుల్
ధీనాథుఁడే ధాత్రిభద్రద్యుతింగరార్థరింపం
దేనెల్లొనల్గ్నా విశ్వదేవాసరూంజ్యన్.

పదుమూఁడవదియగు నతిజగతీఛ్ఛందంబునందు మత్తమయూ
రము నువృత్తము:—

భోబ్రాధిగుండంచు బ్రహ్మాత్మజుఁడంచున్
తేజిష్ణుండంచు స్తోత్రదోషం గిరిసంఖ్యన్
జేజిస్థితంబై వంతయైవేతసగంబి
యొప్పారంబల్లిన్మత్తమయూరంబలరారున్.

అందబలరము:—

మొత్తలతెల్ల నెల్లియగు మూర్తిగదా
యుస్త్రేమలొమ్మఁడంచుచు తురాషాయత్తిన్
దస్త్రేత ప్రస్తుతింపఁబలదంబగు నిల్లా
కృత్త్రైణత్వు భోగఘనభలొందుగురున్.

అందమంజుభాషిణి:— దివిజేంద్రుఁడాదియగు దేవసంఘమున్
భువిమంజుభాషిణి విభోగిరాడ్యుతిన్
నవరింపగా సజసజంబుగాంతస్థై
భువనోదరస్తుతియఁ బ్రచర్చించన్.

× అందప్రహర్షిణీయను వృత్తము:—

ముక్తిశ్రీకరుభవమోచనున్మురారిన్
భక్తిం బ్రౌఢజనులు ప్రస్తుతింప నెప్పున్
వ్యక్తగ్రావయతినె ప్రహర్షిణీసమాఖ్యన్
యుక్తంబై మనజరగోజ్వలద్గణాలిన్.

అందరుచిరము:—

అనంగకోటివిలసదంగవైభవున్
మనంబులోనిలిపినమానునాపదల్
అనన్ జభంబులసజగాసుసంగతిన్
దనర్చునీరుచిరకుదంతిరాడ్యతిన్.

అందప్రభాతయను వృత్తము:—

సరసిజనాభభుజంగతల్పునే నీ
చరణములాయనిసన్నుతిందలంతున్
బెరయునజారలుపేర్మినొప్పుగంబున్
జిరగుబ్రభాతకునైలవిశ్రమంబున్.

పదునాల్గవదియగు శక్వరీ ఛందంబునందు.

వనమయూరము:—ఉన్నతములై వనమయూరకృతులొలిన్
ఎన్నికభజంబులపయి నసనగగంబుల్
చెన్నొదవదంతియతిఁజెందియుటులొప్పున్
వెన్నునినుతింతురువివేకులతిభక్తిన్.

వనమయూరము నిందువదన యందురు.

అందవసంతతిలకవృత్తము:—

గ్రాత నితాంతజపతారగణానామధేయునే
మూర్తీకృతప్రణతముక్తి సంబుజాక్షునే
ధీరోత్తముల్ గిరియతిం దభజాజగంబులే
పారన్ వసంతతిలకాఖ్యము నర్థిఁ జెప్పున్.

దీనిపేర్ సింహోన్నతయు, వృద్ధిశ్రీయును.

ప్రహరణకలిత:—

వనరుహాసఖుండు వనరుహారిపుండునే
గనుఁగ వయుగునా తెరి వరదునకునే
ననభనవములు న్నగయతిం బలుకనే
బనుపడుఁ గృతులం బ్రహరణకలితనే.

సుందరము:—

కైరినకైరితలిచ్చుఁ గొంవలి చూడవే
మారునితండ్రియు సంగ్రమంబున నీత్రియునే
భాసవంబులసుష్టుఁ బన్నగరాడ్ధృతినే
సూరిజనంబులు చెప్పు సుందరవృత్తములే.

అపరాజితము:—

మునిజనవినుతుండ మోఘబునోన్నతుం
డనితరసదృశుండనంగ గలరుండననే

బును ననంయుతశైరసంబులగంబున్నై
తనరంగ నపరాజితంబవైరాద్యత్తనే.

అసంబాధవృత్తము:—

సౌవర్ణంబై విష్ణుస్తుతులనెనసి శ్రావ్యశ్లో
కవ్యాసస్ఫూర్తిన్మద్య విరమణాము రమ్యంబై
గమ్యాకారంబొప్పు మతనసగగప్రాప్తినే
సమ్యగ్భావంబై పొయపమరు నసంబాధతే:

అంద భూనలత మను వృత్తము:—

శ్రీనివాసపురుషోత్తము నెంధు విహారా
ఘూనిమమ్ముగృప జెకొని శ్రీప్రద మసంగా
భూనలతంబు రసభాగలు బొందిన గెల్తినే
భూనలతంబగు గ్రహోక్షర మున్నతి నెందనే.

అందకమలవిలసితము:—

నగణము నగణము షైనగణము జేరనే
నగణముగగము నెనరసలు విలాదనే
దిగిభ విరమణము దిరవు దిరమగునెనిం
దగుగమల విలసితము దగుగమలాన్జా.

పదియేనవదియగు నతిశక్వరీచ్ఛందంబు నందు

(1) మణిగణనికరవృత్తము:—

తనతపువలువయుగ రకటకములునే

నునువగుతురుమును నెంసలందిల కేయునే
దనరును మహారాకేని తగనననసతే
నా నాచిన ముక్కగా నితేర మిభయతినే.

అందమూరి నివృత్తము:—

సకల నిగమవేద్యునే సంస్కృతివ్యాధి వైద్యునే
ముకులు విమలమూర్తి న్యాలి నివృత్తి ప్రూర్తినే
సకలి తనముయోంక్తినే నాగవిశ్రాంతియుత్తేనే
సంకేవులు ప్రుబులు తింపనెల్లం పగు విస్తరింపనే.

అందు సుకేసరము:—

యతియుపతారసంఖ్య నిడియుందరంబు తెలా
నతిశయుమైనబంబులు భబాంతరేఖయునే
విశ్వతతయుగా నెలన్నియుర విందలోచనునే
క్షితిధరు సంస్తుతించిన సుకేసరంబగునే.

అందమురి భూషణము:—

హాస్తిరాబిభయు నిర్జారయుండబవా హానా
ధ్వస్త సంసారభారయుంచుంబి తామహావిశ్రమ
ప్రస్తుతంబుగ రసంబుల భారగణంబులనే
విస్తరింపదురి భూషణవృత్తము చెల్వగునే.

మనెరా జెల్లు:— అజితేశ పరత్రనిరంతరాశ్రితపద్మయునే
భుజగతులాధిపతల్పుంబుబానుతింపంగా

నజయతిసెందనజభరాగ్రితోమ్మై చెనునీ
ఋజువగు సుధామనోజ్ఞబుధ్యానురాంగమై
పదియూ అవదియగు నష్టిచ్ఛందంబునందు

ప్రియకాంతావృత్తము:—

అవనియు శ్రీయుసుతులధుండాత్మోద్భవుండాప్తల్
దివిజులు దామోదరుననుదేవళ్లిం కేనరీ
నవతుగ నంగానయనయసత్యాతననగయుక్తైన
గవిమతమ్మై దిగ్వితిఁ బ్రియకాంతావృతి యొప్పున్.

పంచచామరము:—

జరేఫలుప్పరేఫలుప్పసంయుతంబుతైతగన్
గురూపరిష్కృతింబొసంగి గుంభనంబెలర్చగా
విరించిసంఖ్యనందమైన విశ్రమంబులొప్పులన్
బ్రరూఢమైనఁబద్ధనాభ పంచచామరంబగున్.

ఆంధ్రపద్యమను వృత్తము:—

నతెలితంబుగ భజాజగణంబులు గాంతమై
సతెలది ద్వీరమణాంబులు సన్నుతమై చనన్
నతెలు ద్వైత్వాలుదభంజన సంస్కృతి సేయగా
ప్రతెలప్పెంస్కృతులం బద్యము పద్యతుబప్పగున్.

ఆంధ్రఫలసదనము:—ననలుసు ననలునంద నరగసగయుక్తైన
వనరుహాభవయుతులవహింత మతి మోదన్

వినుపుచు సుతపులు మౌనివిలసదు రస్సుల్
గొనికొని పొంగడగనగు ఫలసదనంబులే.

అందచంద్రశ్రీయను వృత్తము:—

జగన్నాధుని లక్ష్మీవల్లదయు బలబిద్వైద్యుదర్శునే
యగాధీశారాధ్యుని సుకవిజన కల్పద్రుమంబునే
దగ సేవరింపంగాయుమనేస ~~గగణం~~ యుతంబై రగంబు
ల్గాగిం జంద్రశ్రీకెన్నిలరుచు యతి ముక్కంటి యొద్దనే.

అందమేదినీవృత్తము:—

నగణముపై జకార భగణంబులు నెబుకార
ప్రగుణితరేఫయుం గురువు భాతిగాఁగ నెంతిం
దగ నవతారవిశ్రమము దండిగాఁ నెలనర్పనీ
వెగు గమదవర్గ్యుఁడియ్యుకొను మేదినీ సమాజ్ఞనే.

పదునేడవదియగు నత్యష్టిచ్ఛందంబునందు.

నర్కుటవృత్తము:—

కొలిచెదనంద గోపసుతు కోమలపాదములన్
దలచెదపూర్వసంచితపు దోషములన్సలుపై
నిలచెదనన్ని నర్కుటము నిర్మల వృత్తముగన్
సలలితమైన జంబులు భజాలలు దిగ్విరతిన్.

అంద శిఖరిణీవృత్తము:—

గజేంద్రాపద్ధ్వంసైముదిరసదృశాంగంబు నంటయుస్

భజింతుం దాత్మఖ్యాంబున ననినలినాభా ప్రస్తరయతిన్
ప్రభూతాహ్లాదంబై యమనసభవప్రస్ఫురితవ్యా
ప్తిధ్యేయస్ఫూర్తి స్ఫురితశిఖరిణీగమ్మిశ్రితముగున్.

అందే మందాక్రాంత:—

జెందెం బాదాంబుజరజము మతే ప్రోద్యమానాంత తేజం జే
యందెం బాపంబిరుతుమకే శ్రీలలింద్యుత్తంబా వలాల్ని
మ్రెందెన్ స్వామిద్ధిదళి యఖనియరుణాఖ్యావనేందుం జేర్పున్
మందాక్రాంతల్ఫ్లు భనతతగామండితా గ్యాయతుల్గాన్.

అందే పాలాశదళము సువృత్తము:—

వడిసయిదున నగణములు వరుసగ గమొంచెం
బదియగు నెడలయతులు బలసినపాడఁహూవెన్
బాదలవాఱిన తులుగఁ బాడపగు దుఁ బాలా
శదళము నంబరఁగు గజసుతలులెఱింపుమా వసన్.

అందే పృథ్వీవృత్తము:—

జసంబులు జసంబులున్ యలగ సంగతిం బొంగుచై
పొసంగ నవతాంగ భద్ధృతులు పొందఁ బాదంబులన్
బసప్రసవలోచనా విమలపృథ్వికిన్ బృథ్వికిన్
ననంతయతిగుర్వ దివ్యనుతులందుదింపొందినన్.

అందే హరిణీవృత్తము:—

జరగు నసమప్రోద్భాస్వేచ్ఛ సనసంగతమ్మలగల్

బారయుగ మురద్వేషి సాక్షాత్తు యుత్తమ తంతురా
సరసిరుహాంగ కృష్ణా ద్యాదిత్యసత్తము లున్న చెం
హారికాకృతిను వృత్తంబా ప్రారంభము రాగ విరామము స్ఫుట:
పదునెనిమిదియగు ధృతిచ్ఛందంబునందు

మత్తకోకిల :—

ఒక్కచోటను దర్శనంబును నొక్కచోటను గ్రంథమున్
నొక్కచోటను యోగబోధము నొక్కచో గదయుద్ధమున్
చక్కనంబగు వ్యాప్తి రసజాజభరంబుల విస్ఫురితిన్
మెక్కువంబగ నంతురార్యులు మత్తకోకిలవృత్తమే.

కుసుమితలతావేల్లితవృత్తము:—

శ్రీనాథుం బ్రస్తుత్యవ్యాపారవరసంసేవ్యపాదారవిందున్
దీనానాథత్రాత చరణాగతలోకాదీక్షానంబాడిరేబాల్
గానారూఢాత్ముల్ మతనయ్యంబుల్ మజ దివ్యశ్రమంబై
వినువిందారంగ సుమితలతా వెలితా వృత్తము వెల్గున్.

పంతొమ్మిదియగు నతిధృతిచ్ఛందంబునందు;

శార్దూలవిక్రీడితవృత్తము:—

పద్మోద్భవసన్నిభు లస్సంబుస ప్రవృత్త తాగంబులం
బద్మాత్మాంచిత విశ్రమంబుగ సముత్సాదింతు రుద్వృత్తిన్
పద్మాక్షియని బంధు సంశ్రితవరాపద్మాంఘ్రి యెయోగీంద్రహృ
త్పద్మస్థాయున మెయాసత్సాహిత్యనంచును నిశార్దూలవిక్రీడితతే.

అందత్తరళి.

జలరుహాహిత సోదరీముఖచంద్రచంద్రికలందయం
గెలఁదిమిోఅఁగలోచనంబుల గ్రొంవిలొప్పుమహాసుఖీన
బలుకుచెంనభరంబులం బిదపన్నజంబుజగంబులనే
జెలువుగాఁదరళంబు లొప్పరచింతురంధకజిత్ప్రతినే.

మేఘవిస్ఫూర్జితము!—

రమానాథునాన్నిధుస్వదుకులశిరోరమ్యరత్నాయమానునే
సముద్యత్తేజ ష్ణనే దనుజయుపతిస్వార హారావహారునే
మిముంప్రీతింబెద్దింద్రరుణా శిరతిమ్మేఘవిస్ఫూర్జితాఖ్యనే
క్రమంబొప్పంబెద్ద ల్యాముసమములు ప్రాగయుల్గామతుంటా:

అందభూతిలకము!—

వాఁడెవధూళినిచూడెవిత్రివిపదిత్రమంబు ధరిత్రికిం
బూఁడిగఁదెచ్చినశూరుఁడెతనిఁబోలితెలిలనెవ్వరునే
వేఁడిద్విషుఁడనిభీమవిక్రమవృత్తిభూతిలకంబులన్
వేఁడినలతింతురు భారసంబులవెంటబాగయులొందఁగానే.

అందచంద్రకళావృత్తము!—

వినులారఁబ్రసిద్ధపదంబుప్పేఁడుతఁగూర్చిదిశాయతిచేతు
ల్గనవస్త్రిరసాంతబజంబుల్గప్రతియంబుగఁజెప్పినే.
బూనికవిదసాంబుబశర్వత్రాంభలాలముధుప్రజ్ఞా
జానవాంతరచంద్రకళావృత్తంబుసభంగఁదుసెప్పెదునే.

ఇరువదియవదియగు కృతిచ్ఛందంబునందు

మత్తేభవిక్రీడితము:—

భవరోగప్రవినాశనౌషధత శ్రీకాంత్రా వీక్షానిశావ్యంధుల్ శ్రీ

లవిభేదిప్రముఖామరాంబరచరోల్లాసుండు గోవిందుడం

చు విశేషులాభోగఫలున్నరుయవప్రాణంబు గూడనే నను

ర్కు విధింజెప్పుదురా ప్రయోదశయతి న్మత్తేభవిక్రీడితే.

అందప్రభాకలిత:—

తదియవబాభరం(బులో)కాంతిలగంబు పైజెలువొందగా

గురులగసర్గవిరామము మందిల ఘుప్రభాకలితాఖ్య

పొందిన వృత్తములన్నతింతురు భోగభోగము మీదని౦

పొందిన జప్రముపత్తకళాంగిడునుజ్జ్వలోజ్జ్వల తేజునిన్.

అందయంబురుహము:—

తారతుషారపటీరసుధాసమానము శారయుశా

నారద భృంగతరంగాల దళాశ్రిత నీరజేంద్రుమునిడు భాతి

హారకిరీటముఖాంబరశాంచితయంచుశ్రీపతి గొల్చి భా

భారసవంబు యభానలవిరామము బల్లనంబురుహంబగున్.

అంద డప్పులలూలు:—

డ. శ్రీకరము ... రుహాసేవన పుష్పదనాథయంచు శ్రీం

గారటవరశయంచు భృత శారస్త్ర భయంచు భరోషనంబులన్

భారనగంబులంగదియం బల్గుచు సిప్పలమూలితా క్షుతులన్

గారలమెప్పుం జెప్పుదురు తొప్పవిదుల్ప్రతి తుమ్మదింప గాన్.

ప్రాంచ ౫చరప్లుతము:—

వరదకేశవదైత్యవిదారి వారిజనాభజాగన్నిధీ

కరుణాంబుధుముమిమ్ము బ్రసన్నాత్మకారవారియనిపల్కినన్

వరుసతోనభభయంబుమసావల్వార కరుద్రవారాముపై

యరుదుగాముని పుంగవవర్ణ్యంబైన ౫చరప్లుతమెపల్కుగునే.

ఇరువదియొకటియగు ప్రకృతిచ్ఛందంబునందు

చంపకమాల:—

త్రిభువనవంద్యగోపసుదతీజనసంచితభాగధేయరు

క్ప్రభవసముత్రిరోజ్జ్వలశరస్థితరత్నమరీచిమంజరీ

విభవసముల్లసత్పదరవిందము తుందయానంగసెప్పున

న్నభశములుజాజరోషరులుచంపకమాలకగుద్దిగాయతిన్.

స్రగ్ధరావృత్తము:—

తెల్లంబై శైలవిశ్రాంతియురయి నియతింయుండెబరి ల్లకేద్రుధంబై

చెల్లంజెల్లైమతారాంచితరభనయయుక్తైందమోదప్రకారం

బుల్లంబారనే బుధారాధ్యానురగశయను నెప్పేనివర్ణ్యంగుడుప్రం

జెల్లంజేయంగవంద్యులేజితదనుజగురుంజెప్పిరిస్రగ్ధరాఖ్యన్.

అంబవనమంజరీవృత్తము:—

హరిపురుషోత్తమకృష్ణకృపానిధియాదిమూలమయంచునా

హరిపతిపల్కినఁగాచెనితండని కౌంతుకంబునఁబల్కయుం

బరగుత్రయోదశవిశ్రమముల్నజజాభాంచితరేఫలున్

మరు గురు నింబ్రుగుతింపు దురవ్వనముంబురింగవిపుంగవుతే.

ఆందమగోమాల:—

శరణాంగతార్తివారణ నిరబాంతదాన నిభాంబతయుగా
తరుణాంసముద్రబిగదాదికారణా పురాంగా మూర్తియనుచున్
వరుసనుజ్ఞాతయు ముంద్రాంరముగర నుతారముతుదన్
దిరమొందిదిగ్వతిగపుల్పాతింపముగోమాల య్యైచనున్ నిలనే.

ఆందవాపవిటవృత్తము:—

సగణాంబుయినాగ్నితతిపై మతయుల ముగ్గాళంబైయురుదేరం
బగతింటికనే తిరష్టుష్ణరణగునే భావింపనేగానయ్యేడ వల్లునే
మిగుల్పనృధురంబుగురబ్బముల నెక్రుంబై వాపవిటవృత్తం
బగునిందుకలాధర నస్థితనామాంతోద్భైతావైతంకవిధాయిూ.

ఇరువదిరెండవదియగునాకృతిఛందంబునందు;

మానినీవృత్తము:—

త్రైనెల పళ్ళనుగాంరలలాంగయుగాంక్షనరెంజడతెమ్మనరులనే
వన్నెయిమనక్ష్మినవాతేంనియాంతశకౌమపదంబునవ్యాతెననే
జెన్నగనబ్ధినిత్రైగురు విలసిల్లిరసత్రయచిత్రయతుతే
వన్నెగనుండెబ్రభాకరవిశ్రుమధ్యం నిగమాని నిభత్వమగునే.

అందమహాస్రగ్ధరావృత్తము:—

కొలచెంబ్రొత్తావార్పత్తింగ తలగగనమలబ్బాడురెండంప్రులంబాం
బలిబాతాళంబునేరంబనిచెంగడమత్తైబాపురెవావిమంద

శరితా టాపొద్యాదంబు ంగతిగతి పరమాంతారమాం రమ్మాత్సానెం

జ్జ్వలసాంద్ర ప్రభయుక్తాశ్రయ గురుల మహాస్రగ్ధరం జెప్పు నెప్పున్.

అంద భద్రకము:—

ఆది భంజేసి యవ్వల ర న ద్వయంబు నెగయూడు తాన తములనే

బాదుకొని సంగనున్నె గురుప్పుడ లక్ష్మీ విరతి రుద్ర సంఖ్య నిడినం

గాంద్వనాంబు భద్రకము నాగ గాఢ మగు పుత్త్ర మిత్త్ర యుతులనే

శ్రీద సారరసార్ద్ర తపవితాన చింతితఫలప్రదాన నృహరీ.

ఇరువదిమూడవదియగు వికృతిచ్ఛందంబునందు:—

తవిలాంబు విలాసితము:—

తమలదళంబులత్తెర డీజెన్నగు తన్నులుంబారుమము ప్రభలునే

సలుధిత పుత్త్ర తుచంబు యమెప్పు గత్తెలుర సర్వ విరాలయుతినే

సముచితకాశ్వత షద్బ్రలగంబుల జూగాంబుపాదిరి చత్రధరునే

రమశాములు సొంపలరంగ విరాజిత ముల్లపాలు రాగములన్.

అందయు శ్వలలితము:—

ఇనవిరమంబుతై నడిభ బింబు లింపుగ భబింబులు స్వరమునై

చనంబు నమెప్పుత్ నశ్విలలితంబు సత్ప్రతుల దెప్పగా నోదనై

యమపమల్లి భేహెండ్బువిలసారిసాం ప్రతరదూరద్వ దాంచర గాం

నినమెనియాండ ధన్వ్యడుగ దయ్య నిరెరుగా దాన సంత యగులునే.

అందపద్మనాభము:—

మునిన్నవిరుత్తె నిశాలంబున సృష్టిమాలంబుగాంబద్మగర్భు సృజించెన్

ములన్నిటిలో బాపత్తులంబుట్లెగన్నమూసేంద్రిలోకంబులందుట్టెనుండున్
ఎన్నంగనీతండనాద్యంతుఁడంచుస్తితేట్లంతురెవ్వానివాడెల్లనాడున్
నానేలునాంగర్భవిభ్రాంతమైపద్మనాభుంబగున్నప్రతంబుల్లగంబున్.

ఇరువదినాలవదియగు సంస్కృతిచ్ఛందంబునందు
అష్టమూర్తి యనువృత్తము:

శ్రీనాథు నరసిజాక్షు నసితసరోజాతనాభున్
జితనిశాచవరేణ్యున్
గామోదాంచితరసజ్ఞాంగరిభయధ్వాంతభానున్
గనకవస్త్రవిలాసున్
జాసొందన్ నతయుక్తి నురభజల్వాంతప్లైతుం
బరయుతిధ్యాయమొప్పున్
గానిట్లింపెసఁగ జెప్పుం గవిజనంబష్టమూర్తి
క్రమసమాప్యాయరీతిన్.

అందసరసిజము:
(వై)
పొగ్గంబల్లంగ్రొలౌతెవేతత్తృట్టియొనతరము
మదకోమయులతయున్
బాలశ్రీలంబుప్రేమాలను నెపుంపసులనెదిగివను
వసగలప్రభువున్
జాలంగులప్లంగ బాలిసగొలార్సవేసఫలవములగునన
సరసిజమువురున్

బోలెన్ బ్రహ్మం బూతివి రావు స్సురుదు రుమతియున
ములనన ననలనే.

అంత్యక్రౌంచపదము:—

క్రౌంచ నభూషా సంచయమొప్పనే ఘన తుచ భరములు తదలంగం గొనుతే
చంచలనే త్రిల్బాంచన తోడనే సముచితగతి వెను జని తనుగొల్చనే
అంచిత వేల్పుల్నింబెన శౌరినే శౌరిదిభవర మితయతులాడం గూడనే
ముంచిరచింపం గ్రౌంచపదంబొప్పు నిభమసభనన ములనయముంచరనే.

ఇరువదినవదియగు నభకృతిచ్ఛందంబునందు:—

బంధురము:—

బుభుభువులు దితితనయులు సలుబలుక్షై
ఘంతయుపతి నిరమ్ముల్పైరయునే

రభసమొసంగ నల శర నిధిండువంగ్రస్సునగజ్జ పొగొుంద నిలా
ప్రభుండనువుగం గుదులుగ నతాసనం బంచ దళాక్షి పవిత్ర మై
ప్రభమగులంగ నన నసభభగల్బంధుర వృత్తముగా ఘటగునే.

అంత్యభాస్వరవిలసితవృత్తము:—

గొంపని తరలములనేలి నవానిక గొంపు దసుబలుంగంబి నవానే
గొప్పితిలన్ స్త్రపములుంబి నవానినే గుబ్బతువిలసనములంగి నవానినే
గొంత తులములు వెలయుంబ నవానినే గుత్తెదములు బుధులి నయతింబట్టునే
బ్రాపగుభనబుయ భాశ్రితనాసలక్ష్మాస్వర విలసితము నగురు యుక్తినే.

అ. ఇరువదియాఱవదియగు నుత్కృతిచ్ఛందంబునందు.

భుజంగవిజృంభిత:—

శ్రీరాజారివ్రాతాంత్రాళీశశితపనసమనయనసభదాయుఽవందితా
గౌరీకాంక్షాయుక్తస్తోత్రాతమలభవజనతమధ్యస్థైఃభాసురమగ్నా
గౌరీమూర్త్యాత్తాన్వీమాయమయంజెలుగిమమలతననసలజెందరోఘసమంబాగిన్
ఘోరాంఘద్వాదిన్ ప్రతిభాన్ భుజగపసుదశయతినగుభుజంగవిజృంభితల్.

అందమంగళమహాస్రాయమ్మువృత్తము:—

చిత్తమలలజూపులను శేత్రజు నితంత్రిపయి
జెందిగజుదంతియతులొందన్
మత్తచు నభజసనంబులరుగొల్లునుర
సభమదుదనీగగములల్లున్
సత్తుపల్లిలందరునేమములుగానరుని
నింపుమనుమంగళమహాస్రా
వృత్తములుపొందిరిసువృత్తమునతుంభములు
వింతజిగియొంతయుడలల్లున్.

వ. ఇవి సమవృత్తంబులు. ఇటు యుక్తసమవృత్త విషమవృత్తంబు
లెట్టివనిన:—

కం. శరనుతతరితిమిధుసునగు, చరణంబులునగుభితయుచాతుద్ధితవి
స్ఫురితాబ్యుములుతమలొనర్, సరియగునర్ధసమవృత్తచయముస్శ్లాఘ్యా.

గీ. జరగునందుపద్దానార్ధసములునంగ, ఛందమొతపనసిద్ధిశుస్తిరాముదగుల
సమరునలువరిష్టానార్ధసములునాఁగ, నెలమిదరువాతిఛందంబు గవియఘ్శ్లాఘ్యా.

సీ. విషమవృత్తంబుల వెలయుపాదంబుల
గణములవేర్వేఱ గాంచి యెనర్చ
నదియు స్వస్థానంబు నగు పరస్థానంబు
సర్వపరస్థాన సంజ్ఞితంబు
నొక్కచ్ఛందంబున నెసఁగు నన్నిపాదములే
పేర్చైన స్వస్థాన విషమమయ్యె
నొకపాదమొక్కఁడు నున్నపాదంబులు
త్రిండలఛందంబునందున్నైన
మీఁదిఛందంబునందైన వెలయుఁజెప్ప
నదిపరస్థానవిషమవృత్తాహ్వయంబు
వెండిసర్వపరస్థానవిషమమునకు
నన్నియును జెప్పఛందంబు లబ్జనాభ.
స్వస్థానార్ధసమవృత్తంబులందు
సారవృత్తము:—
క్ష్మోపాదపన్నిధ్యగొలవంతాంగా
సారంబు సద్వృత్తజల్లగణంబుతో
పూరింపఁగాఁబాదములెరెండురెండున్
సారోక్తంబయ్యెనంతమూర్తిన్.
పరస్థానార్ధసమవృత్తములందు:—
మనోహారవృత్తము:—

క్ష్మాజా బరమేగ తజావములన్
ధ్వరలల దతారచ తుష్టము తోం
గోరంగసంగంబుల గాంఢీతలతో
ఫాంరవృత్తము వెలపగు సద్రిధరా!
సస్థాన విశమ వృత్తంబులందు నంగబాహ్యవృత్తము:—
ఘూరిభవుంబు లొప్పెంది సగప్తం
పొంరగన సౌఖ్యయుత సోముస్
శ్రారవిన్న ఘంబు గాంతవిష్ట
యూరుయూదంబగు నంగబాహ్యమున్.
ఉంద వరాంగి:—
సలత్వదాబ్జాబ్జత బల్గగల్గం
ఘురంబుగు నెలిఁయ సమృద్ధరాంప్రిన్
గాంగంవుటొజగ గల్గరాంరి
తాంర్తితాముంగపయుంప్రియెందన్.
ఉంటన దీప్ర భూంశ:—
నాగతుల్లెముట లొల్ల రేఖంబులన్
బగనిజ్ఞానంబు తబంబు రేఖయున్
తగంగనమ్ము గదపదంబులందు బొం
తెగాబ్జు వర్తించు నతిప్రమాంశత.
పరస్థాన విషమ వృత్తంబులందు:—

శౌరము పాదము:—

ధాత్రిభుజుంబు లద్భుతగతిని

క్షత్త్రియగణగోప క్షత్రియుం జేసి

గోత్రధరంబు లియు గూఢగుద్రంబులే

చిత్రగతింబ సుస్థిరబాంబులే

ఆంధ్ర రథగమనసమసూత్రము:—

రథగమనకుబాంధాతుబు రెండు పంక్తిని

ప్రథితంబుగ నవబద్ధంబులు రక్షయక్షయంబులే

ప్రథమపదంబు నేందుపై సగంబు సందుని

గ దితనవనిక బుధజనంబు గద్యయంబుక్తప్రాప్తః

సభప రస్థానవిభవ ప్రవృత్తంబులందుశి

వికారరచన:—

(1) వికారరచనంబుల్ప్రభువని తత్తయంసొంగతి

(2) బాహ్యప్రకారాంత జనభసల్ల తేటగతిని

x (4) వేయుధర భ నజనగవిస్తృతమగుచుని

x (3) చాతుర్యకారాంత జనభసల్ల తేటగతిని

ముక్తేంచపాదిప్రవృత్తము:—

3. పాదాది తప్రవృత్తంబు న, నారతముగాను చపాదిరయ విసరు వృత్తం

బై దళపదంబుగలిగిర, మూడయి తొత్తు తులయందు మగానయి మగునే.

ఉ: శ్రీసతిఁ జేరుకుంబు నధరంబు నభ్యోగ చతుర్ముఖుండునా

భోసరకోరుపాంబునను బిడ్డలుగా తలసిల్లు మేటికై
లాస్య నగా. యందు నుదల నిరకాలయమేలు పుట్టిని
జ్ఞానుపాదప్రస్ఫుటుల్ నిద్రదు - క్షీర భుజంగుసప్ప తుదే
వాసి తనన్ను! గ్రుల నెనెస్స గుర్తు త్రపయు పంజపాద ఫ్రి.

త్రి. పరగాగనిరుపదయుక్తే
ద్రిరతులుడధళ తెలుగుళగ చరిసొంబులను
కష్టరత్నాకృత్యంబులు
దరిగుల యగ్రాహంతెందు బలుదావ్యంఘా.
... గ్రాహు:-

అందు నలనేజసులతుందలపరాంతప
మందుతోనిచేసిరుతెలు నదురుదు యశోదా
సుందరయు బాక్రాంతి కెంతనవుల లొందతిగ
కుందరడసి యెయు షు తల్లిసందమునిగాత్ర
ముందరు నిసుమనుయు లందతుగ బ్రాసతులు
గ్రందుసైనంజైళ్లు మునిబృందములయగ్రా
పొందనదె నక్షసులుండగ నత్తోరతును
జొందనిరుమోళ్లను బిరుందభంతు లొందనే.

బృందలయవాభాతి:-
పదయశోధనగా భవులు పదయురుయగాతవలు
పదతులను భర్తలును బడనిరె తలంపనే

బుధ మిగలసం రూఢను బరాతుడు తంతయసూరయును
గడుపునజగత్త్రయము నడుకొనిన ప్రభుం
బడసిన లులయగు నస్నెగడంరు నసనత్రప్రతి
తడనస గవులప్పసంగ నిడిలయతిభాతిన్
నుడువుడు రసత్వపుట్టుడు విరులచేసియుల.
పడెడు పకిడినేరసము గడలు పెసలు యంచన్.

అంత్యలయమకరి:—

చదువులను గదువులను చదువుదనము రక్షణ
మదిరలం పవలను మును బరతిరధ రత్నన్
పదంయు ఘనవాదయు ధనబాలబు దతిసుతనుతుడు
మొదలంబి తిసలు చెలు చదు ప్రగడలు తుందుం
డెదనెత్తినితడి సింగర చరవిసజ్ఞ గుడ్డుపుడుతు
చదువులు దనితపటి నెరసెలిందుయుం ?
బదుసితదుసగారావులు గదనిగసగలు భువన
వరితవుగబుద్ధు ఒదలు సదుయాలయుమనోహరన్.

త్రిభంగి:—

ననననననసస నచ్చిష్ణు సగలు నుడ నరిసటుంప
గారాంత స్నెలు వంతం బెంపు మిలయన్
ముసుతుని నమ్మము మలు బెడగ డయువంబు సుగడ చెప్పు
గుడీరా వెల్లుజారా పేద్వపు గారాత్

వనరుహాబునితునితాసయులు మొదలుగ ఘనమతులౌర
ఉలెరాదనీ స్తుతిగూడ నెవ్వనికి బాడనే
వినఁగలిగిన నరిజాననఘ ఫలమునిమ్ముని బుసువిందు
శుభాంగుండగు భంగిం జెప్పుత్రిభంగినే.

చండతము:—
సిరినేలు రసితుండు శ్రీపత్నపక్షుండు సోరివహస్తు డుపత్రాసపక్షుండు
త్రైలోక్య సంరక్షగా పాయురక్ష దుమాపాలిదేవుండు దేవాదేవుండు
ధామండు రాయుండు తండ్రి తండ్రంచు మాయిప్పుడున్నను సెక్కంబులందు
వ్యథంబోరి పెద్దలు నతాగలు త్రుగా సంగతంబైన మాంబారి సుందరా
రాగమాన్తైనలోనెల్లమలోం దరాశంబులద్దేక్కు జేతంగతారంబునై
దండతాహారమై మాఱగత్నింతు రెల్లప్పుడునే.

గద్యము. ఇది శ్రీగోపాలప్రసాదలబ్ధ శాక్తిభవ త్రిత్రనామాత్య (త్రిసు) సంభవ
సుజనవిధేయ యానంతనామధేయ ప్రణీతంబైన ఛందోదర్
పణంబునందు సుభయభాషానురూపంబులగు గద్య
వచనంబుల విధంబును షట్ప్రత్యయంబులు ప్రస్తారాదియును
వెలుపకపంబుల సమవృత్తంబులును వృత్తపదంబులు
లగుసర్వసమవృత్త విషమవృత్తలంబుల విధంబును
ఛందోరీతి నిత్రంబులగు పలాష్ట్రత్రంబులును
కైలంబగు కంఠకంబును నన్నది
:::ద్వితీయాశ్వాసము:::

శ్రీరస్తు.

ఛందోదర్పణము.

అనంతామాత్యప్రణీతము.

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీమదనంతశయనభవ
భీమదవానని ఖిలమారణా భేదనహాసా
సోముజభీతినివారణ
కాముజనకశిష్టలోకకామితఫలదా.

మాత్రజాతులందుఁ గందము:—

క. నలగగభజసలు కందం
బులుమూఁడు సుస్థిరుశ్లేషములు నలజమ్మ
సులజగణము శపో న్నంత్యగ
ములఘుపదత్రిగణవిరతి యర్ధములందున్.

గీ. తండమురయు నార్యాగీతి తద్గణంబు
యుపరఖర్వంబు గురులఘుత్రైవనార్ధ
నలఘులాంతిఁబలు నిరశరశ్లేషులు సున్న
నగుద్వితీయప్రధానలఘ్వాదియుతులు.

వ. ఈచెప్పినయతినియమంబులు సంస్కృతార్యాదులకయ్యె తెల్గు
యుండెను గుణ తెల్లనిన:—

క. వడియుగుణాంత్యకులెండవ

యడుగు నంధ్రిపదంబుపైని నంధ్రకవితతులం
గడపటిపాదమునకుపడి
యడరు నుద్గగణాయుతి లఘుషట్కవృత్తి చెలువునే.

గీ. సరసపథ్యావిపులచపలార్య ముఖ జఘ ~~నార్య~~
నార్యా చపలల నంగనార్యలైదు
నెసరఁగ గీతియు నఁగ నుపగీతియు ద్గీతి
యార్యాపరగీతి యనఁగ నాల్గు.

పథ్యార్య:—

క. పేసలుత్రిగణయుతముగ్లై
యాసమపాదతులఁ జొలుచు నార్యయనఁగఁ దనే
భాసిల్లుఁ బథ్యయనఁగా
వాసవముఖసతెలదవిజ వర్ణ్యప్రభుతా.

విపులార్య:—

క. ప్రకటాసతులపదములు నిలు
వకశబ్దము సరులఁ జొచ్చి పవ్వెసనంద
కృతవపురార్య యగుకుసే
వకబునమందార ధీర వనజ దళాక్షా.

చపలార్య:—

తే. వరుసనుద్వితీయతుర్యస్థు రశ్యాన్మధ్యస్థజగణావులు లు నుదగ ప్రెం
డలరఁ జదనర్యున్నెనినే, సరవినదియుముఖాంఖము రాంఖచపలార్యయగునే.

ముఖచపలార్య:—

కం. చపలార్యాతెగుప్రకారం

బహుతరతారుణ్యనాగరాంప్రథమార్ధం

బహుళంబగునిసవిధముఖ

చపలార్యయనంగఁగృతులఁ బన్నంగఁ బనునే.

జఘనచపలార్య:—

తే. మొదలవినుముచపలార్యా

హదగాలక్ష్మణముచెఁబరచరణార్ధంబు

దుదితప్రకారరీసె

గదాధరాదసుకృతులజఘనచపలార్యలే.

తే. లసదార్యమొదటిసగమున

నెసఁగఁగరెఁ డలనెప్పురేనవివెగ

త్రిసమాన్వితముగఁ గృతులఁ

వసుధాధర కృష్ణసమానవ్యాప్తిమయనే.

ఉపగీతి:—

తే. ధరనార్యమునందుసగమున

నిరుసగమునసప్పినెప్పిరేనయునయ గా

బరఁగునుపగీతియనఁగా

సరసిజదళనేత్రకృష్ణపక్షధరహరీ.

ఉద్గీతి:—

విదితార్యావళము దళ్ళమునే
మొదలిసగము సేసియంరులో మొదలిసగం
బదియు పరార్ధము సేసిన
బొందపడు నుద్గీతి భుజగభుజగారిశయనా.
ఆర్యాగీతి:—
క. కందములతుఁగల యుగణము
లందేమియుఁ గదపు పడతేయు జగణనదియుం
పొందఁగనార్యాగీతియు
నందగు నిల్జురగభూంతవాప్రగాంతగుణా.
క. క్రమముల మఱి గీతులందువి
షమగీతు లుభయాఁదు రెండు సమగీతులునై
సమములగు నవతరాత్రా
సములయతుల విషమములు నెపుఁగుఁబ్రావళ్ళనే.
విషమగీతులందు నెత్తుగీతి:—
సీ. ఆదిప్రాసంబు లేరియునాఁ ద్రుత్సాయుగము
నగుచు నిడెస నెత్తుగీతికాప్తపుష్ట.
పవడయనుగీతి:—
పవడిగీతియందుఁ బ్రాసంబు నివిచితూఁ
దవగణంబులమీఁద నమురు వికతి
రవులు ముఖ్యురును బురందరు విద్దలు

నవలనే గుణనవలు నక్షలు నను.

మోసయునుగిది:—

క. నగజాతను బడెదాగజముండె నగజాకాగజాయుగము
తనగతియుండె సప్తసంఖ్యాతత్పదంబులవుర
లాగు సతుర్థేడయుక్తుపదాత్తవిగ పములు
నగుడదేయుటనాఖ్యగదనగయ ప్రాసపయుదవు.

సమ గోయులంచు; ఉదా. వెలయ:—

క. గాసుల వయుగుర లాడ నిర్ఘతోధ్యలు వృద్ధం
గములు లతాభ్రవంగ సాక వర్ణాదు
తే లిగగచ్చ_లగాన దయవేళ్ళకలగాల
వెలగయడయ వ్రుగాలంగుడ చెత్త నగల.

ద్వితీయ గతి:——

క. బుక్కదేధ్య దద్దలు పెద్దలగానగనుణ్గాయ
దీర్ఘగదా షల్లనగుడే
నాల్గవలశల గదిచవర్గ వులనగు
నయవద్దు చెప్పె దలుపకాదు.

తే. భైసనిగవాత్ర తరయు పంక్తి
మెనరగవడ యెుగ్గొ ప్రాసము గానలమవ
బునవనాలవెలయద నదయును
నను పొందిన తెలుగు యంధు దమునుతుండా.

ముక్తిసీసంబులు:-

క. నలనగసలభరతులలో
పలనాల్కిటివిరాఁదరెండుపద్యాప్రగాం
బులనిడఁగాఁజెల్లనుముక్తి
చెలువుగనెనుకగిరితోడసీసముత్రుల్యా
సీసముతెందుగాంబులఁ
ప్రాసంబేనియును ముక్తివిరామంబైనన్
భాసిల్లఁబ్రధివిమోఁదనే
వ్రేసినయియును మూలఁబ్రాససీసాదులజా.

సీ. వృత్తంబులతుఁబోలె విలయునాల్గడుగులు
వెసఁబ్రాసములనిల్పి విరతులు నుపఁ
బ్రాససీసంబగుఁబ్రశిలూర్ధములఁ ప్సు
భాసిల్లనత్రైలిప్రాససీస
ముగుముమ్మైత్రిస్నయుతిపాదమండెల్ల
నడరినవడిసీసమనఁగఁబరఁగు
నర్ధమునర్ధమునతులయతులు తేట్రయిచనఁ
జెప్పనత్రైలివడిసీసమయ్యె
నవతలిత్తినెల్లుప్రాసంబులవతిరిల్లు
యతులుప్రాసంబులిక్షుసంగతులనడప
నదియుసమసీసమిప్రాసతింతముదనుగా[illegible]ది

పరగవిషమునీసంబగుఁబద్మనాభ.

గీ॥ ఉరుగుసమిత్రాసనీసమాఱదుగులందు
నాలుగిలపుత్రి [illegible] ప్రాసంబునామనీస
మన్నబొల్లుసుప్రాసంబులందేని
సరవిత్రిప్రాసనీసంబులబ్జనాభ.

అందుసమనీసము:—

సీ॥ ఇంద్రులుతమలోననిద్దఱిద్దఱుగూడి
యతులతునాధారమైత్రనప్పు
మూఁడుమాలులనుండవెుగినిద్దఱర్కులు
గదియనక్రియమైన్నెపదముమొదలు
నిలువంటిపదములింపెసఁగంగనార్గంబుఁ
జనుధర్మగతియతిశయముమెందు
నక్షిధర్మమునతునాష్టసంఖ్యపేర్కి
యావత్రిష్మంబుహాండ్భాఁగనక

ఆఁలువేలఁదిపేత్రఁవేయగిబయుఁనుంటె
విమలభావనమునుమవ్యుదేళ్లఁ
డొళ్ళునసనుచుఁబాసంగఁజేష్టినీసంబు
పనిఁడియగుధరిత్రిఁబద్మనాభ.

సీ॥ భామినిచేనున్నపల్లుమారముబరాబ
ప్రల్లదంబునప్రియబాఅత్రైబ

యామునిప్రోహాంచుత్సుంతత్పుత్రవుఁబట్టి
యుతదరద్ర్యసిజేయనాక్షమొంది
ఘూమిపైల్పుటిపోయిపురపురఁబాఠ్రైజుఁ
బుందరిరాస్త్రయెయాఘవిసరంధ్ర
సెవాలునాయుద్రారాభశత్రసహాస్రంబులు
నఁగఁ
పైరింపవేత్పుతాబులద్రయునుమఁ
ప్రేముడింబతాండిస్ప్సునిబీతతాపి
పృథులసౌఖ్యంబు లొసఁగిగాంభీర్యమువరఁ
బాముపైఁబట్టికించినప్రభుఁడవనిఁ
బ్రాసపిసంబు వలెనిల్పుఁబక్షినాథ.
వృత్తప్రాససీసము:—

సీ. శ్రీశ్రీతవత్సుండుసింధురవరదుండు
చింతితఫలదానశీలుఁడతఁడు
ఆశ్రితావనలోలుఁడాక్రాంతవిక్రాంత
యుతుఁడుధారాధరశ్యాముఁడతఁడు
ఆక్రాంతజయదారుఁడాఘోరతాంత్రావ
వాగ్రతుంబుమభూలీలానుఁడతఁడు
విస్రుతపాదక్రీడుడువిపులయాజ్ఞుండు
చిత్రిశ్రీవరద్వారవందుఁడతఁడు
ప్రసవశరుసులునుదితిజులువరుసలెంప

జూపుచెల్లు పులితొమ్మను వెన్నుమోపియుండు
సంబుజోదరుఁ డనఁగ నిల్పుంద్రు కృతుల
జెప్పిరి నప్పు త్రిప్రాస పద్యమగును.

సరవి త్రిప్రాస సీసము:—

సీ. నారదవర్ణ్యుండు సారెకు హాస్యుండు
సారథ్య బంధుండు నందారబలుఁడు
శారదాభ్రరసరాశి గౌరీశసన్నుతి
శౌరిశోభితనామ నారయుండు
ధీరుండు త్రిపురఘనా ధారుండు దశరథ
ప్రారబ్ధ సౌంత్ర సుపూరితగుఁడు
మారజనకుఁ డనుండునా రాఘవ దాస్ఫవి
శౌరుండు ఘసురవిదారణుండు
ధారిగొనుతనయుని నతులా రసశసి
జారియునసరవి త్రిప్రాసమాయునన
మూరయుంగ సభ్యత్రిజగ స్ఫూర నుతుల
జేయుత్రిపద్మనాభ నిలింగారనాగ.

అన్త్యత్రిప్రాససీసము:—

సీ. ఉరగతల్పునిగాని యుల్లంబులోనిల్పు
శరధియల్లునిగాని సంస్తుతింప
మురసంహారునిగాని ప్రణుతులు సేయ

నరమృగేంద్రుని గాంచిన మాత్రమెల్ల

గరుడవాహను పేరు గాని వీనులం జొన్న

బురుషోత్తమును గాని పూజసేయ

హరిప్రసాదము గాని యుచ్ఛిష్టమైనసల్లి

నారహూత్మ్యపస గాని శ్రుతిం బూన

ధరగాన నినాడు నత్యుపదేశములను చల

బరగు ప్రబోధగానిసీ పృథ్వీపట్టున

బరగు సత్త్రిపత్రాసనసంబు తృప్తులు

బరభావితాత్మ కీర్తులు భవద్భనాభ

వడిసనము:–

కరుణాసముద్రుండు, శరణాగతవరదుండు

గరవాత్రాసురశిరఖండనుండు

విహగేంద్రవాహనుండు విబుధేంద్రవంద్యుండు

విశ్వరక్షాపరాదీక్షితుండు

రతిరాజజనకుండు రఘుకులోత్పత్తియుతుండు

రాజలోకదర్పుండు రమ్యాలాపుండు

సీతులాభిజ్ఞుండు సీతాపతి రఘునాయకుండు

సీతావిందుండు రంజితాప్తవిదుండు

ననుచు వడిసెన వాలిసన్నిభ సుతింతు

ఉపరిలవిద్యావిశారదులైన మునులు

పన్నగాధీశతల్ప నా పాలివేల్ప
ఛత్రబంధ కావ్యాలా భక్త పద్మనాభ.

అన్త్యవడి సీసము:—

సీ. పద్మాక్షియింతడే బల్లి సాంతలమేలు
మునిపంపనేర్చినయధికబలుండు,
హరిణాక్షియితడే యులవిభీషణులంతె
పట్టంబుగట్టిన బల్లిదుండు
తెలియ్యవాయింతడే ధ్రువునినున్నతపదం
బునఁ బ్రతిష్ఠించిన భూరియశుండు
ధవళాక్షియింతడే శరనువ్రుంచినయష్టి
రఘుకులతిలకుండు రాఘవుండు
గాంత బాహాలంబెండన బ్రోధుండితఁడు
గజేంద్రుల గాయింపములకునెన్న యూలమతఁడు
ననుబ్రోవ నన్త్యవడి సీసము మరచెల్లు
బడలు తులభిను తింతురుబినున్న పద్మనాభ.

అనత్యప్రాస సీసము:—

సీ. వరదుండుద్భద్రకాంతుండు వియన్నది
పొందుండు భక్తప్రయాదనతుండు
సింధుబంధముడజ్ఞబంధుతారాధీశ
నేత్రుండు కౌస్తుభగాత్రజుండు

సుగ్రీవవిభుఁడు దశగ్రీవమథనుండు

లలితకంబుగ్రీవవిలసితుండు

పూతనాజీవితనూత్నస్తన స్త్వాం

నాభిలోలుండు విత్త్వశైలాభనుండు

భువనవంద్యుఁడను-చు నవరతిప్రాస

సములన్నిన్ని బాగగు సమరసమతి

కిరణాభరణాదిపుణ్యరయోగి విమలప్రాత్

పద్మసద్మదీప పద్మనాభ-

ఉతా వివంవృత్తము:—

ఉత్సా. సాంకాంచన్నృమమరసప్తసత్యపక్షమునసము

తారాహాలపుష్పచుక్కనగురుండు చక్రాలభజింపగాం

నాహింతప్రదానలీలనెసగుగమరమార్తిను

తారావాళిలుయుల్లనిల్ల సంస్తుతింతురచ్యుతున్.

క. ప్రాసములును తప్పభాసురంబుగనిల్పు

విలసితముగనాఁటిపెలఁదియుండు

సుతపూతతనైపస్త్రియుతాహాంకుదిల్లు

విషమపాసము ముదుపిరదిగయున.

క. రావిదశపదములుప్లియ

ష్టాదశపాదముగనిఁసమాత్రంబుగదా

నేదియుగనిపించుమాలిక

శ్రీదయుతాంచిత పవలంరయు సీసపు నయుత నీ.

3. సర్వలఘుసీసము నకున

అర్ధాంఘ్రులనడుమ నింద్రగణములు నాల్గై

యాంశమందుల గుగణంబులు

సురవాధర త్రిలఘుయుగము సెతగవితుదనీ.

సర్వలఘు సీసము:—

సీ. మృగమదము తిలకమును గుమొగము వెలవమును

నలంతిపవడము వెగడు నధరపుటము

వలుదబుఘునటును బొంబు పలరు కనకపువలువ

గరితతరచర్యామణి తెలుకముఖను

శిఖలతురుము నమలిపురసాబగును శరిమునా

రచనసెసగిన వెలుపు రవణవయులను

గరకేములయు గళద్యుతివము రళియును ప్రవిధమగు

నిలుతడయున టలతివినరయు మురుల

తెల్లతమ్మరెమ్మల దంగినల్లసిల్ల

వెడదకన్నులుగల గోపవేషధారి

నాశ్రయింపవెదనంచు కణ్వమరం దెప్ప

స.రవలఘుసీసము సంద్రుడలబునాభ.

తరువోజ:—

వయుగాది,

ముగురు జెళ్లులు త్రయమూర్తి, ~~[illegible]~~ ముగురు జెళ్లులు త్రయమూర్తి యమమతియు

(నిర్యుతి)
యొగసుండస్సు నైస్త్రచరా, యుధుగత్తె సేవింప నుజ్జ్వలంబగుచు,
దగమల్ల సిల్లు పాదములు నాక్రింటు, దనరవరాహవతా మోదయునతు
నాకు సెత్తు భావంబు చెసంగు దర్శ్యాబు, నిరత్యాబు సొనరంతు రెల్ల సత్రవులు.
మఱి యస్త్రల బూతులందు;

మహాస్త్రము:—

ఆదివాంరమూరగనసుత్ర ములు నవశ్రావాసరముల నెన్నినుండు
గాదితేయాధి నాథులోగురునల, రారంగ నెన్నె సుధాకరులుదు
గాదివారిగెల్వగా రెండునవనాళ్లు, నగుపాసరంబు లనల్పదైన
నాదరవయున నెద పొత్తునని యున్న, హాస్త్రంబులు తుదురాల్య తెల్ల;

అంతరాస్త్రము.

ఇనుడొతండును నింద్రుశిద్దయును నెన్న
తనబుప్పై రియుఁ గూడిస్తై భవమొనర్పఁ
గనత వస్త్రనిగ్రుత్త త్రైఘభూనసెల్పు
రసలుచుఁ జెప్పుదురంతరాస్త్రము బుధులు.

అల్పాస్త్రము.

ఒకనిద్దర జేంద్రుల రాతపద్యుండు
జగతిధరుని పదాబ్జములు గొల్చు
దగగాతి భక్తి సంఘ భనుతింప
నెగడునల్పాస్త్రము నియతిఁ గూడ.

మధ్యాస్త్రము:—

. జజతో నిర్జరేంద్రులును నేత్రయానిత్యుండుమునీంద్రయు
రాజితంబుగ నిర్జరామరరాజులు నేత్రసూర్యుండు
బూజింతురత్యంతభక్తింబుండరీకాక్షునంచు
భ్రాజిల్లు బుధులు మధ్యాక్షరంబు నెప్పుడుంబల్కుదురు.
మధురాక్షర:—
రవియు నిర్జరులు ఖ్యురులు రాజరెండును గలసి
రవిసుధాకరలోచను రాజితాననసరోజు
రవికులేశునెల్లరనిప్రస్తుతింతురు ధరిత్రి
నవిరళంబగు మధురాక్షరాఖ్యచే నెత్రవులు.
3. పరతివిశేషగానము
స్థిరతేజోనాక్షరత్రిగానమంతరశను
పరగగాయుశాయుతిసల్లా
స్థిరమధ్యము మధ్యయుగ్రగాయుతులవాంచె.
మతిపుష్పద:—
తెలుపయంగ నిర్జరేశ్వరులు సురేంద్రులు గూడ
తెలిసినవడి గూడదెలియరు స్థిరులై
నెరెవాలుగావల్లభుడు గుణశ్రేష్ఠుడైన
వల్లు బంధ్రపదాబ్జ సరోజనంబులను.
త్రిపద:—
సరవిం బ్రాసము నెంచి సురపతుల్జలపురు

పంచియమునైనా యిదియు నవలఘుజగణమ్మగు నదికా ద్విపద.

ద్విపద. ఇంద్రులు మువ్వురు నినుఁడొక్కరుండు, సాంద్రమై యొక్కొక్క చరణంబు గాఁగ
నలరు ప్రాసము నుండ నొడిగి యీ యతి, ఘనముగ విస్తరింతురు గుణయుతా ద్విపద.

మంజరి:=(ప్రాసరహిత ద్విపద:—

మం.ద్వి. కొమరారు నాలుగింటికి ద్విపదకు, గణ్యంబుగా ప్రాస కల్పనము లేకున్న
యతి మైత్రి ప్రాసయతి యైన యది, సరసిజ నాభా యశము ప్రాసార
సాయకమా యెల్ల పదముల ప్రాయమున, రెండు పాదములందు ప్రాసము
లేకుండు ప్రాసమున నిద్దఱచు వరుస, జాతి యగు వలయు పాదప్రాసము లేకుండు.

మఱియుం జౌపదము:—

తాళ. తెలిసి సతము లఘుగణము లయిదు
నలిత్రిగణంబుల నగణములందు
నలరగ జయయతి నగణంబు
బలుతెలుగు తులఁ జౌపద చెలువొందు.

అందు విత్తాళ్లమను చౌపదము:—

వితాళి. అర్ధనాలుగ గణము లొగి రెండు
తొల్త లఘువుగ జగణ యులుండు
దర్ప మగును వితాళ మొనరించు
జెల్లి నగురా బిరుదుల పొందు.

8. అంత్యప్రాసములు

రెండు ద్వయంబుగ రెండు రెండు నిడి పాదములు

దృఢవ్రతులు గూర్చినగునవ
వర్ణ్యగోత్రగళలందుపారిజనయునా.
అందువాయుప్రచారము సురగణ:—
శ్రీవర్ధరావరి బ్రతుకుచుఁ బ్రోవఁ జాలుపుణ్యాత్ముఁడంచు
నీవసియుజనులచెప్పఁదివనావసి బతుకుంచు
పానచతుష్టయము బ్రహ్మతుల జనకయనుడు బహుగుణుల
మనుపాయుప్రచారగడ, మనుశాస్త్రవిగుణుపొందగడ.
తురగవల్గనరగడ:—
శ్రీసతీశుఁ బరమపురుషుఁ జిత్తమునఁదలంచువారు
వాసవాదినిఖిలదివిజవంద్యునాశ్రయించువారు
నిలుపఁబడిందిరసగనష్టియించుఁదురగవల్గనంబు
పలుదినేశకులరఘువిరామభానుమధ్యగాష్టనంబు.
విజయమంగళమనురగడ:—
శ్రీధరాయ శక్షజానకీశవరాయభద్రలోక
జీవితాయగర్భతారసింధురాభివందనాయ
గాధిపుత్రాయ యజ్ఞవరసుపరిసురక్షణాయ
తాయిన్నైలదక్షగానవిష్ణుసఘునస రాధికాయధాయ,
తేజవాయతేనమోస్తుకృతిమహాపాదానిందసు-మ,
నీలమేఘనిభమౌళిసునిచకృష్ణవర్ణకేననుచుమన్ను
దేశభాషణావలులఁజెప్పుచ్చగురుతురగవల్గనరగన

చిఱుబిఱుదులుముంగళ్ళంబు తియ్యనైయుతుల రసములప్పు

ద్విరదగతిరగడ:—

శ్రీయువతి నెఱయు వలెఁజేసి మొదటయుమించి
తాయుఘనదనతనయుఁగా వెలయఁ బాటించి
సకలదేవతలఁ బరిజనులుగా మన్నించి
ప్రకటితశ్రుతులఁ దన(నుతి)పాఠకులుగాఁ దంచి
వారియొప్పునసొమ్ము భవతార లఘుబిరుతి
శరధినగనలలచెలసలతరల ద్విరదగతి.

జయభద్రము:—

శ్రీకినెలవయుండ నగఁ జిత్తజునిగురుండనగ
శేషశయనుఁడనగఁ జెలువుగఁ బతుఁడ్డు జుండు
నాకౌకసులకెల్ల నవయుచునుండనుప్రాఁడు
నడుమధ్యాంత్యశేషనందగోపాత్మజుండు
నితరవిస్మృతినగాని యుపాయంబులుగలుగ
నితరసేవలవీనగనెసగ నిష్ఠుభుండనెవ్వఁడు
జతురగణతులాన తింప జయభద్రగతియు,
సద్విరదగతిలంబుఁ జాలనింపులఁ బెనంచు.

మధురగతియురగడ:—

శ్రీవనితాధిపుఁజేరిభజింపుఁడు
భావజజనకుని భక్తిఁదలంపుఁడు—

అనిగ నలభసలనునాల్గిట(గ్రు)తి
జసగబలఘువిశ్రుతంపు కుధురగతి.
శ్రీరమణీకుచకుంకుమపంకము
సెంబాయిలగు విపులోరస్థలతము
తారతమాకారపటీరసమాసంగతహారావళియొప్పవిశాలతలము
నతిశయమొప్పఁయులపడుసేవింపఁ ~~[illegible]~~
శ్రీనవరతమారాధితసాహారిగతి
యితరులకలవడదనిప్లుతలఘుయతి
నిభనలగగభసలనగురు హారిగతి.
భుజభగంతిరగడ:—
శ్రీధుసింహాఘనంబు జోదరు జిత్రజాతగురుండలంపెదం
గామితాక్షవిధాయిదిక్షితనాళియూహాసాశ్రయింపెద
ననుపుగాభగణవులుభానుసమిష్టతష్టతంయుములు నాలుగు
నదిమిషాధిపలఘుయతాదిగనలరుపు(ద)భగతియనమలగు.
హారిణగతియనురగడ:—
శ్రీనివాసుభజింతునేనిష్పూంజితుపులపాంతంబాగంధ
బ్జానుందయుతనలభసగగంబులలోనదరుదలనగంబుల
నిరవుగాంచిరుమూడులఘువుల నెల్లనారలును నగణింపఁగ
విరతులనుగాంపసమ్ములహారిణాగతియైయుపకుదుగమ్ములు.
హాయుప్రబంధలక్షణాము.

సీ. ఒక మధ్యాక్షరమున్నతరయు రెండును మూఁడు
ఖ్యాతము నుద్రితముస్నై విస్తరిల్లఁ
పరఁగ
బంధురత్వము లైదు స్నిద్ధగజావళి
వళియు నా మూవళి ద్వాదశంబు
నెన్నంగ నిరువది రెండు తారావళి
యెనయు ముప్పది రెండు నేఁబదియును
నూఱు నూటిన్నిదిను తిరెక్కై రావ్రత్రింశ
దభిధానపంచాశదాఖ్యయునఁగ
వెలయు శతతమునఁగ వెండియుష్టోత్తర
శతమునంగనిల్లు పతులసుతవి
సమ్మతముగనెగడుఁ జాయుప్రబంధము
లభరుఁ దాక్షరచన నబ్జనాభ.

వ. మఱియు నుదాహరణ లక్షణము:—

సీ. భూనిల్లు సప్త విభక్తులందును మఱి
సంబోధనంబునసరవిగాఁగ
ప్రభునామములు తరవుగాఁ (వర్ణముఖ్యము ([illegible])? !
తగఁజై ప్రౌఢగడ్తాదుర్గంబు లందు?) !
గళితపై ప్రస్తుత దళియు లిన్నిదిసాసి
తత్పదార్థములను దెల్పఁగలనఁగ
నేకసమాసపై పొడుదళములు ....

తుదివిభక్త్యర్థంబు మోఁపుబలుక
దానితెనఁగాంగఁ జెప్పిన దళ్ళము నర్థి
షష్ఠులు లొందఁ గూర్చి సాంఖ్యావిభక్తితముగఁ
గల్పితరూపముఁ బద్యము త్రైటిరబింప
నదియు దంపూరగాం బగుసత్సనా గ.
సీ. ప్రథమ ఉత్పత్తిఁ బరగు పరావర్త
ముక్తిక్షేత్రయు కుఁగిత్రిమతిదలంవ
సుభగాభిధానయు ప్రొంగఁ బృతీయ తెఁ బుతు
ష్టతి భ్రాగతూపాతి సద్భావముగాఁగ
ప్తమిఁ బంచనా తిగల్గాంతకు తృతీయాలో ఉపష్ట
తముఱుసుపాత్రసప్తమింతిగఁ గలుగు
సంబోధనము నతు బిందుసతి యుగాగా.
సగుణ బైర్క్ష్మ్వైత. గాగ్రంబు
నెసఁగనయి ప్రభక్త్రి నిరుపా చెప్పు
గాత్రేముల గనోత్తిఁతులనిత సారా
సాక్షగాపుపుమాపరాఖిఘ్న
ప్రత్యలకు గద్రుజరు జేయుఁ గుర్కనాథ.
ప్రత్యయంబులు: —

క. క్రమమున ప్రస్తారమున
ష్టము నుద్దిష్టమున వృత్త సంఖ్యయు లుత్రాపెం

షమరలగత్రియుయును న
ధవములనష్ప్రత్యయములు దనరుచుతుందా.

క. చాలుగసరవిగురువులిడి
లాలితముగ గురువుత్రింటలఘువునువల వ
ల్లాలిపయుంబుయు దాఁపలి
త్రాయను గురువులనునిలుప, ప్రస్తారమగున్.

నష్టలబ్ధి:—

క. సరుల ద్విగుణించినబేసుల
నరయఁగ లఘువులును బేసులందుతపిడి వె
వైరనద్విగుణించనబేల్లను గురువులని దనష్టలబ్ధి తుంబురవరదా

ఉద్దిష్టము:—

క. ఒక్కటిమొదలుగ నినుడు
లెక్కిని బేలలఘుయుతంబులన్నియుఁ బ్రొక్క
యొక్కటితదయుఁగడుఁ మును
గ్రక్కున నుద్దిష్టమిక్షితార్యుత జనకా.

వృత్తసంఖ్య:

క. చేతోని చందోవర్ణము
తే తాదిద్విగుణితముగ నిడి వెడలెన్తం
బ్రాతలుమగ రెట్టించిన
రీతరముగ వృత్తసంఖ్య శ్రీనరసింహా.

లగత్రయ:—

క. ఒక్కెలతిగలసిన ఛందపు
పక్కరములు మొంతియుడియు పొంతముల తుదం
జక్కగ సుక్తైస్తే తిలా
గ్రక్కున నెఱుగూ భునగుల గ్లుత్రియ త్కొశ్నా,

క. తెలుత ప్రతి సబ్ది గురువగు
ఏ నేత ద్విత్రి కాదిలఘుయుత వృత్తం
బులు వరప్రతులు గప్తొ త్తాజత్రా
తలి తమముల గానెల వ్రాలగుల గత్రియ క్మాళ్నా,

చ. సగణాల గత్రయాంతము గు వత్రమునం దెంతరా దిగాంగర
ఢవగు రాముల ద్విధినెద వంపనధ్యాంతములను మాధితం
బగు ప్రతి మాసుచుంగడమ త్రాల ప్రతుల ద్విరలంచి నిల్పుగా. ?.

ఆ?

గీ. ఇందుసముము నదితుల్యయుండ్రప్రాయ,
బడిన సంఖ్యతో సమమైన ప్రతితి జేరు
నధితమగు నదివృత్త సంఖ్యాన్వితంబు
ప్రాయరివిరెంగు ప్రతులు చత్రముకుయుండు.
సు ప్రతిష్ఠమ లగత్రయంబున్రొద్ధారణము:—

చ- మునుగల యొండురెండు నిడ దీయాడుగయాడుసరెండు స్నెదుస్తె_
దు నెనల నాల్గు తమ్మెరగు తమ్మెరి నెక్కిరియుంబరొడుగా.

ననువగు పంక్తి రెండు యతులై నవసాగియనాయగాదిగా
నెనిమిదియుండదారితతెలుపెల్లనుబదాత్రలుఁ గూరగా నగునే.
ఉగ్రప్రియాంచప్రభు:— (౨౨)

తే. తరలముగఛందోనిషేధములు
సురుతరలముగ వృత్తసంఖ్యయును ద్విగుణమవుతై
పారిసెన్కైన్వైఁ దుడెలగఁగఁ
బరిక్షిప్తాంశులములను వ్యాఖ్యాగమెపెంచా.

తే. కడపటివృత్తంబుల యును
మడిలో లల్యుదమవృత్తముండలాడిర్పనే
వడినిష్టచ్ఛందంబులఁ
బొడమిన వృత్తములవెరసు పాంయిక గుణ్యల్పా
ముత్తయయును ఛందోవృత్తంబులతెలసు:—

చ. ఒకటిబదు మూఁడు కొలుపులను నిలుగ నిల్వుది రెండులక్షలుం
దగఁ బదియైదు వేలు నుఁ తంబుగ నప్పలనేడు నూట ఢై
నగునెరతక్కై భుజా యిరువదియు గదాసమవృత్తసంఖ్య నుతే
ప్రకటితలక్ష్యలక్షణములుండుఁ జందములొప్పదారయనే.

గద్య.

ఇది శ్రీ శారదా వరప్రసాద లబ్ధ వాగ్విభవ తిక్కనామాత్య
(తనుజ) సంభవ సుకవిజనవిధేయ యనంత నామధేయ
ప్రణీతంబైన ఛందోదర్పణంబునందు శాంతి

లక్షణా లక్షితంబు లగు తంత్రంబులు సుమాత్రా
లక్షణా యుక్తంబులగు గీతులు నలు పేసం
బులు తానవాము జేరు ద్విపదయు సత్ర
రయు షట్పదయు: త్రిపద యుష్పదయు
పంచరియు: శౌపదయు రగడ
యు ను జాలు తావస్తు మాత్రాం
బులును ఉదావారం
బులు ను షణ్ప్రత్యయం
బులు ను సప్తమ ప్రత్యయం
జైన సమవృత్తంబుల వివరము సన్యాస
తృతీయాశ్వాసము.

అన్ని ఛందసుల లో వృత్త సంఖ్య తెలుపగు.

(౧౩౪౨౧౭౭౨౬).

శ్రీ

శ్రీరస్తు.

. ఛందోదర్పణము .

అనంతామాత్యప్రణీతము.

. చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీధరత నురుచివిజితవ
యోధరయనవరతఘోరయోషిత్పురిపే
నాధరత త్పృతవసు
ధాధరరిపుభయదధనగదాధరకృష్ణా.

వ. జగమునఁ దోషవివర్జిత
మగు నెట్టి గలయు గ్రంధములు సత్కవుల
ట్లగు ననుదశదోషంబులఁ
దగఁ జెప్పెదఁ బూర్వకవిమతంబునఁ గృష్ణా
దశదోషంబులు:—

గీ. పదియు నెడు ఛందోయతిభంగములు వి
సంధికము పునరుక్తిసంశయము నపక్ర
మంబు వ్యర్థమపార్థము మరి విరోధి
తాఖ్య శబ్దహీనంబులనఁగఁ గృష్ణా.

వ. ఛందోభంగంబులు గురు
వొందెడునెడ లఘువుగాఁ బ్రయోగించుటయుం

విందయు నవలయు చెూ ఁ పు
తుందయు నుచు (బలికిన ల్లుకుంబు రవరదా
గీ: విమలకమలనేత్ర విశ్వవిఖ్యాతస్తోత్ర
విమల త్రైత్ర్యేతు వివాశ యనుచు
వలయు చెూ ఁ పు వేత వడి యెుండు చెూ నుండ,
బలికిరి నదియతి భంగమండ్రు.
గీ: అమృత దదధిగయన అమర ఈశా సుబు
అబ్జమంది రాస్య అబ్జమిత్ర
అనుచు నిల్లు సంధి సేనయు నిశబ్దములే
మెరయు లుయప్పు విసంధి దోషమండ్రు.
గీ: తెలుతం దానె [illegible] ప్లైనను బలికిమళ్లీయు
నదియు పలికిం బునరుక్తి యండ్రు బుధులు
శబ్ద పునరుక్తి పూర్వోక్తశబ్దములను
నర్థ పునరుక్తి యౌ తార్థమ్మైన(ను) త్య్రా;
గీ: శబ్దపునరుక్తియగు గాంగా తావంద్రు గణిప
చింతకు తోత్రి చందురుండనుచు (బలుక
నర్థపునరుక్తియగు (గాంగ తినమ్ము) త తర గా,
డనియు కొా మృగాంతలండన నబ్జనాభ.
౩. పునరుక్తి దోష మెుందదు
దనరు పదావృత్తి నభిమతంబుగ వీప్సన్

జనవినుతాభీష్టంబును
బొనరుత్రియాసముఖిపాళిరమున నంత్రవారి.

సీ. ఈవెన్నెల్లుప్పుడా ౨ ల్లిబిల్లి తప్పక
మెచ్చు బొమ్మ సవిపసపొంపు వింగులు
నిలువచ్చివచ్చి నీవేలన్నిత్రి తృష్ణ
యనినసభీష్టంబు బొనరియుండు
నిష్ఠు మ్మృష్టాంరతి నిమ్మకంద నంత్రియా
సమక్షారంబు ప్రశంస కెక్కు
నీచక్రదనము నిమంబితనము నం
ప్రతింగన్గ నిధాత్రలోం తత్రై ౧
దండతావనంబు తాపసుల నంబరా
వృత్తాంరయుల్లనిల్లు వాలులక్ష్మి తుల
భూరిపరమేశిల పునరుక్తి లాలన
ప్రతల బాల్యసేవా భవపద్మనాభ.

గీ. శరంగివానం గరియంగా గవాశ్రేయుని
శంతవల్లు గలిగె నిందు వరన
యూంరతున్నగలఅంక్రాయని సంశ్రయా
ర్థముగంబలుత సంశయము మనుదు.

తే. పదమున నాశ్రితములను
పాదయమునంబయోబుధవ రతాశవరరవాక్ష

నేరలు దయుంచెంగలుగా
సపదున తెన నే పుత్రమంబు పత్రము మన్యునే.

క. మునుదాఁ బరితెన మాంటుకు
నను గుణములు గాత ప్రజ్ఞముగు లాంఛలతోఁ
చెనఁబెన నది ప్రజ్ఞంబు నఁ
బును మోక్షంబు నిరిరాత్ప్రవరతుల త్రైళ్యా.

ఆ. త్రాణిరవగుదునేవు తాఁరంబుప ట్టువు
పోరి నిన్నునవడుగుబాలు పెద్ద
యుంతఁ గిళ్ళ బ్రాతయు యమని యొరుగఁబల్ల
ప్రజ్ఞ దోషమంత్రు తన బనాంభ.

గ. ప్రేమమెత్తఁగి వాఁడు బనియు మునాన్నడు
వానిఁగనని యెల్లవాఁడునా తుఁ
గూర్చు తెల్పఁగు లేదుతో నాఁగ వర తాఁగె
యులచుని ఎల్లప్రజ్ఞ వలపులుఁగ్రఁ వెన్క

శా. తమగొనంగ నాదత పులపాక్షఁబుల
లవితమైన లక్ష్మిలక్ష్మణములు
రూఢిగాని దెల్ప రూపా క్రైస్తులఁ పరే
సంక్రాంతంబులందు బగత్రిఁ గ్లాక్యం
ప్రతీయం య్యపయుని:—

వ. తుసంధిదు స్సంధమున్త్రుంబ్రావత్తై రపక్షంబు తాకొలమోడంబుపాలుర

తాము తెనుంగున తుంజోటి సంస్కృతక్రియలు వెలయు దుష్ప్రయోగం
బులు మఱియు నిట్టిగ్రామ్యంబులు లెన్నఁగల కవిజను సపశబ్దంబులు
వానివివరించెద:—

క. మొదలన్నితారకముష్టైన
చెదవియు తారకముగడి నియొడయండిదియు
ల్లైదిగెన నడు నెడయుఁడిది
ల్లైదిని ననఁగు సంధులివి యయుయుగళిన యునా.

తే. ప్రైతస్వరసంధినతారం
బతికే యువుగ నతఁడు నతఁడు ననుబో నతఁడుని
నన్నతఁడు న్నని యూఁదిపలుక
సతతము దుస్సంధులంద్రు సత్కవులు వాణి.

క. మొదలాయువచ్చిమూఁడున
గదియించఁగనెత్తి తేష్టి కరమునగువాఁ
డి దెవమ్మాడి ననెగ్గె
యొరవిననదులేష్టు బ్రాహ్మలొళ్ళరుత్తేఁ

గీ. పుడుయుతెనుఁగుఁ జేసి యెుదతపుష్పపువల్లి
పరఁగుఖారుపాంబు పండ్లనాతే
పుష్పవల్లునాఁగ ఖూళుపాపండ్లనా
క్షైరవఘ్నమంద్రువన బనా బు.

గీ. సోమతంద్రనాఁగ భూమితీరనము

గ్రహించు గజానన తాలమునన

వైరవ భక్తినవదల రక్షితి విలాత

కూడి చెల్లు ననసమూ మానాభ.

క. తెలుగులా తెనుగు గుర్తి సంస్కృతపద ముకెందు

బుర గుణాలాంకూడి నిసమాసంబు బెలరు

పూనియు ఘృగంబులు వనంబోయిగా నిర్దుతాదు

యుతంచుము ఘృగ్స్వంతతుడనగజానదు.

తే. పొలుపుగ బాగాండ దండలు

లలనము దేవనను తాపుత్రాంభవకుదంబం

శిలములను జెలుకులవల్లన

నలనిరుదలగాతు మూరము స్రుభయు తుందా.

తే ఎలుగుల దపునిశిబెపులా

తెలితల సుకము ననవితము యమునిఫనయుటా

చలుబలుననునిడుపులుగురు

తడుపొసిననగుటు చతాపుచనదిబిఫుగా

క. సత్వము నస్వాపరస్పురం

గతాలి యుక్తదు నిరాత్మతోయుపులసుమ్రీ

భూతాపు మెలగెడు నన్నతి

విత్వవదులు దుష్ప్రయోగవిధము ప్రమాది.

సంస్కృతవిభక్తులయుటు తెనుగునకుం జెల్లుటుప్రయోగముచెప్పిదనిన

క. నిత్యముఁగసుప్రయోగము
దిక్కొంత దురాయ భగవత్తైనప్పన మోయమం
చత్రైర నేతుసుగమనుల
ప్రొత్సల్లరు శనిత జ్ఞేబంతెవులఁ గూర్పుపాళి.

క. సమయవిరోధంబునునా
గమలోకవిరోధములును గాలవిరోధ
క్రమముక్తలాదేశవిరో
ధములును బొలియుండఁ జెప్పఁదగు గ్రంథులపాళి.

క. నందులతుండవెలులుంగుడి
నందినిశ్శబ్దాంగములను నెసవిఖ్యాతియుఁ బెం
పొందఁగ నెసెదరవేసిను
రుండెగడెదు నక్షసము విరోధపు త్రాస్త్రో.

క. ఎన్నిద్దిక్కులను పొంసయు
నిస్త్రీవంచు చుప్పుత్రవధము నిశ్చరపతియుం
బ్రొక్కి దయ పెట్టి నవుడు
నస్త్రదనాగము విరోధ వంద్రుము తుండా.

క. ప్రాణము వెష్టఁగఁబడుప్పం
బోలఁగఁబుస్తతము చేత ముల్లుఁగఁ బాడున్
మేలితని ఖాగా తనకున
నీ తన నిత్య విరోధము దనివారో.

క. బహువ్రీహి త్రయోదశ
మహిం తత్పురుష భేదములనె సద్విగు కర్మ
ధారయ ద్వంద్వ సమాసా
ద్యాసమున్ తెలిపెన్ దీని తత్పురుష కర్మధారయమునా.

తే. రాష్ట్ర విదర్భ దాయములన్
పల్లెల గ్రామ తెలుగు భాష మొదలగు
పట్టణములు దేశములు
పల్లె కదంబముల బాల కోటి గృహమ్ము

క. పదివేల ముద్రణపు
సదస్సుల ప్రయోగించి పెట్టె యను యోగములన్
మొదలు పదానుక్రమముల
పదముల నామములు గూర్చి బాల గృహమ్మున్

తే. త్రిపదముల వ్రాయు పెద్ద సరిన్
పదములందు తత్పురుషము విసంధి సమాసం
దిగ్విషయ తత్పురుషంబు
ద్విగు సంధి సమాసములను తెలుపగ నెప్పుడే.

ఆ. సంధి దెలిపె విభాగ సూత్ర సహితముగ
తెలుగు బాలలకు మాటలు పదములు సంధి
నాలుగు పదముల ద్వంద్వ సమాసములు
మాపు దిద్దు సంధి సూత్రములు.

పూఁగుఁ రుత్వసంధి సవర్ణసంధి ప్రకృతిసంధి
బరగు ద్రుతంబున సంధి విసర్గ సంధి
నెఱి సంధి నాక సంధులందులోనఁ
ప్రకృతిసంధియన్నదియాంధ్రభాషఁ బొలుచు.

తిలకసంధి:—

తే. పదము ద్రుత దీర్ఘ లఘువులు
పదాంతలఘువులు ధకారపరమైయుండున్
మది తెల్సుఁడుల తెలుగునఁ
అది కక్షత్రికమునని గతిం దుకసంధినే.

ఆ. లనఁ బదాంత దీర్ఘ మట్టి తెల్పంబునందుఁ
బ్రక్రియాక్రమాత్మబద్ధ క్రమ నఁగ
నలుఁ బదాంత దీర్ఘ గుణయున్న ప్రయుక్తి
నిత్య మాన్నాద సంబని సెలయుసూఁదు.

స్వరసంధి:—

తే. ధరన ఇడుబులు సవర్ణములు
పరమగుచో దీర్ఘమగు సువర్ణాలియున్
శరధింద్రుడన బలాదక
సరి యగునఁ బిత్ర్యాదులు వెసం దీర్ఘమునే.

తే. సెస్నె అని ఈబులు మూఁటికి
నన్నుపరంబైన యావలాదేశమగునే

మెచ్చుగదధ్వన్నింబన
చెప్పుగ పల్లుదవన్నమనఁగఁ బిత్రర్థుఁడనన్.

త. తగనేలఁ జనయుననయునం
బగుబొం జనయునఁగఁ బరన ముగునై జతనా
నగునాయు తపొ జతనా
నగు పొంలత ఎచాప్తి నయునాయుంలతే.

శా. పరవిశాల్పుపదముధ్వసంధులింరు
నప్రశిష్ట తెలిపాశాంతమ్ప్రుత్వావయునతు
నెలాంత్వామునతుకాత్వాతునతునెలశి(౧)దాంత్ర
సంధినగుపిశేషంబుపాచంరయుఁన.

క. గెలాశబ్దయుపై నవజా
దేశయునగశాస్త్రమునఁగ దిపింపునపా
దేశము బెప్పశబ్దయుపై
నాశస్త్రుఁడుద్వొలధ్వశుఁడనన సన్ధింధిన.

తే. త్రైశబాంప్రునత్రాయా
దేశంబగు సంధిరాయధిగపి రుఁధుఁగా
గ్లాశిమరాష్ప్రునరాపా
దేశంబగు సంధిగ్లావు దిక్కాతయునఁగనే.

క మొదటిజత్రారయునిడెబులు
పాందివినసేత్వావునెలాత్వవమునుగుశేషయుఁడెం

పొందవు సురేంద్రుండనన్
రమోత్తరంబనఁగ సంధి బ్రహ్మర్షులనన్.

క. ఇత్వము తత్వమెత్వం బై తత్వ మొత్వమైదు
నాదిష్టంబు తారము పర మైన నెలాలు
మునింతత తపోర్ద్ధి మస్వర్ధి మఆశీర్వాదర్ధి
యు ద్ధిరార్థుద్ధి గోష్ఠ(గ్గా) వృద్ధి యలనఁగఁ బరఁగు

తే. వికృతగతంబులౌ పదము ధిక
దశప్రవసనతంబు ళార్ణాదశవత్సరా
ఋణ ఋణసంబ్ధ పదంబుల
రసితశ్లో క్రమస్తోత్రమొందిరాంగాదులగున్.

తే. పొలగుచును విలాజా.
తాలగు నాద్యత్వము నతు సఖ్యైత విభుం
డాలి తైత్రప యిశు ద్రన
తప్ప లాపొరనుఁ బుత్త్ర పుపాషధ వలనఁగన్.

ఆ. అత్వముశ తైలా తు పైష్ణవంత్ర ముననఁగ రియుఁ
గలుగుమో తద్వత్వ యుగ్మవితల్లు సంధి
అడఁకఁ జైరు ఘనోతు న త్వా తు వనఁగ
నాఁగ్రెబింబొ ఖ్ఖనెస్త్రిబింబొ ఓష్ఠీ యనఁగ.

ఆ ద్రావ్య యొగచతుష్టయము:—

తే. అంతయుగనెశ దద్దము

సంధాతుర సుత్వమొంత్వమ్మై దక్ష్యముగునే
జేందిత్రియాయాయోగము తుద
యంతరయుత్వము ద ఆత్వమూవనమనగనే.

క. ఇల వుర్షాకా తుదయం
పల స్తత్వంబాత్వమ్మై పౌరలునాద్రియనే
లలనభవిధాతుదయం
వలిల్రుత్వవయునాత్వమ్మై పౌరయునాద్రియగనే.

గీ. ఈషదర్థమునగనించుతయగుట్రియా
యోగమునగసత్రియోపయుక్తి
అంతదాంతయసుయుమ్మైదనుమాస్థ్యద
యుదయయగు నుస్థముధవిట్కెన.

క. ఈసాంఖ్యయసుపసర్గయు
తానగలిగెసంధినయ్యుగా ప్రప్రత్యాహా
వానగత్రాంతారయులవ
బూనగదెనుగుసత్సుడై యపు ఘంధగలయువసి.

క. ప్రతిషేధాత్రాత్తర
గతశబ్దార్థములవిసతారమయల గువా
శ్రీతులతుంబంతబనేత్రుదుఘ
వతిదూరలండనగనతాడనాద్యంయగనే.

ద్వాంద్వనసంధి:—

తే. పొరవగు రిపిభూము బొంతవు
షడంగములు బగడ రిక్షగ్రాంత్రసంబంతం
బడరెనని తృతీ~~యా~~ంతములల (ంతల)
వడు వర్ణస్వాంబు ననము బుష్టై నచ్ఛసంధినే.

గీ. షడ్రతు ధర్మఘూ షి తత రుషండ లక్ష్మి
నిర్మలా ఖ్యపంచదీక్షి కని డువసిక్త
వాంగ్మజూ తపంబు భవదృ షి త్వే వయున తేవరె
సాంగఘూ బము త్వ్వత్మ్రంజున వుల సంధి.

గీ. ఆడిగ ఇగానమ్ముల పొల్లు లచ్చులం యు
స్వత్వరూపంబు యగునవి బుత్వప్తెన
నడుమునుశివాలంతవునాది జాంతమునని
త్రియు గా వానా గ స్వజువననగూడు కృత్యా. (గాథ.)

తే. పన్నగముతాల వల్లగు
సున్నమతాళము గునస్ము సోకె తసపుత్రం
బన్నపున బును తాకంబు
సన్నమ్ము గ వృత్త్వ ముగుల ససత్వద్ధియనవే.

తే. తము తమువర్గంబులు దివ
త్వము గుకు దత్త్రు గొ తతున్న ధర్మవు తద్దా
నము తద్ధనంబు తక్షియు (న్న)
నము గాని యు వర్ణవుల దనరు త్మ్రంబున వు తే.

సీ. వర్ణహాల్లులచేరువనువాంతారముంచతు
ధ్వాక్షరంబైసంధినదగుసుండె
మూడవహల్లలతోఁబొండిగదీపింప
ప్రస్తారమునఁగనజ్యుల్లుల్లనఁగ
షడ్జలంబులునాఁగ సతెలబాగద్దిత
ప్రౌఢిమునాఁగతుబ్బస్త్రులనఁగ
నవియుప్రగ్రహరంబులనఁగనబాహులల
నంగషడావిలపునాగబుబ్బ
తానవర్తనులనఁగ తుబ్బస్త్రులనఁగ
శింప పరమ్మినసాంతిపాక్రానతియనఁగ
చపుపహాల్లులమూఁడునబునువిభాగ
(గ)
చిత్తవముగుధీరారమునధన్వాయయనఁగ.
గీ. లలితతత్త్వాంబునంబుపైలత్తవిపులనతు
దివగతిత్రల్లలయనఁగఁదక్షిలయనఁగ
నంబితత్త్వకీరాలనవారవుడఁడియుండు
సద్ధితంబులభ్రితంబున సుండుగాన.
క. అనునానితతత్త్వం
బునములనబురలాపమొండెబురగుదీప్తియుం
బునుపాప్తుపుం బువాత్త్వుబు
మనవాజ్ఞియపుంబువారియుపుమునవెలాశీ.

శా. కరయుతపదాల్లపంచవర్ణ శివ [illegible] వక్త్రా
~~[illegible]~~ సలని జాకృతి మూదియుత్ర్యరయుగములు
ంయుకలవల త్రితీయంబునాత్రరుగ్గి నాంతేన
రయుబులగం గదు [illegible] దు త్రా [illegible] మునంగ.

శా. తపలప్రధమయుగ్మ సరాక గతుల దాన
నప రయుగ ంయుతలవత్రి తీయంబు తత్ర్పాం
తింబు తత్పుత్రితత్పూత తద్దతపలు ౨౧
గష్టరుంటుసధ్యకములు దగారనాం ర్ల.

గా. తష్టముత్పూతి తత్పాయు తప్పులంబు
తత్య్యు కము తష్టరాంత్పు తిత ర్లగార
ఘనతం దడ్డాల తద్దుత్ర్యయునంగ రెండు
వర్ణములు ద్విత్వపిబుంధుం ద ద్వ్యాంబు నములు:
విసర్గ సంధి :—

తే. తపము ౨ంయుగ్మములు విస
ర్గపయుం బాడ సూప నిలిపి తౌర వుగుణుర్థ
కపటము నంగ ఏదవయులనం
దపంపు లంబునం రపత్ర్ప రాపంబు నంగానే.

శా. తపలమె దశెంద్లగుడు ర్న రుపరిసంధి
పత్య్య వుగుడు ప్రధంబు నిష్పల ముసంగ
బురగుడు ద్ర్యకమునంగ నిత్యర్థ మౌనంగ

జెల్లుచు ప్లుతమునఁ గాక్లిష్టతమునఁగ.

క. పొలయు పుగనటు తాదియుగం
బులు శషసలెనయు విసర్గ పొందున సంహా
శ్రులనము భం దక్షితెలు
లతియుతశ స్థితి విరత్వులం బులనంగన్.

తే. ఊలరునతారాదివిస
ర్గలకై వర్ణ్యోష్ఠ్రేరవిపయ గరావుల్
యలవహాలుగదియర్ఫత్
ల్గలయుహానిర్ఘుఝధమత్రులంబులనంగన్.

త. మొదటి విసర్గల మీఁదనే
బొరలి నశషసల విభజనఁ దుభూ రియుశసం
పదయునగానసుమన ష్టు
ప్పుదమలనఁగ సంధి తలగుఱ ప్రకృతియునన్.

సీ. ఆప్తయాంత విసర్గవర్ణస్థిరముల
రెండ్ల రానమయుల తంవాల రోఫసొష
గాతపెలుపర్ణముల గారతంబు నల్లు
తదియయు సవర్ణ బింబనఁగ స్వాంతయునఁగ.

తే. ప్రతిటవిసర్గబిప్పరముతారముననఁగలుసి యొత్తు మనుసంధిఁదాని
దీఁలపుడనవిసర్గ తెడిరా
శ్రుతారహాప్రసలతిగదిసి రబుల్తియునన్.

తే. తరితతేరాంతాదివిస
ర్గలుస్వరములమీఁదఁగదియఁగా రేఫలుసం
ధి విధియుర్ద్విరద్రుమనఁగా
నలవడుఁ బుత్రశ్చక్షురింద్రియంబనఁ నొప్పునే.
గీ. వర్గముల తృతీయ చతుర్థ వర్ణములును
ఙానములును యరలవహలు నొనరఁగ దియు
హా వుల పదసవిసర్గాంత వర్ణమొదవ
మునకు రోఁగు నాదునమమోహారమునంగ.
తే. వెలయునకర్ణాదివిస
ర్గల మీఁదనురేఫగదియఁగా దీర్ఘమువ
త్రిలు యుర్రారాజిరయనఁగ
నరిని జ్యోరాగమనఁ దనర్చునుసంధినే.
తే. ధరనభ్యయంపు విసర్గతలఁ
బరతులగనచ్చునన్నిఁగులుంచ నైరేఫయగునే
వరొరేఫగదియదీర్ఘ
స్వరముగుస్వరద్రీశుఁడనఁగ నివారాజ్ఞ్యమనసే.
గీ. ప్రథమ శబ్దాంత దీర్ఘవర్ణంబు మీఁద
జతనముయు నరేఫాంతవిసర్గ యుండి
రేఫయుగుఁడుదనచ్చునన్న రేఫయున్న
ప్రాగుణారారశంబు వ్రాసి యునఁగ.

క. ప్రత్యాహంతవిసర్గలయుడుఁగు
నిత్యాదులరత్వమెయిం దులబలు త్వమలు యుదరా
దత్వాలు తరుబలు ద్విరలనఁగ
సత్వాంశయుతా నిఖిలుతా యనఁగ బ్రశస్తంబగులనే.
క. దలమునుర్తిషాంతవిస
ర్గల విరంగబు శర్కమెనరంగా సంధి విస
ర్గలుడింగ రేఫయుబు త్వమలు
గలయు పునర్జుస్తు సమితతే మలామ్నయనన్.
గీ. స్వాదిసంధి లోప విసర్గాంత సాధి వర్గ
సంధులె నెక్కయున్నయును విసర్గసంధి
యం దుంగలనిపన్నుఁ జేసి స్వాదిసంధి
వేఱు వివరింపఁబడదు విశేషరూఢి.
వ. వలతోయెన్మదైవిశేషసంధి.
క. డే పరినిహాల్పింయుతమై
నప్పుడూఁదు ను స్వరసమునిపాతాక్షరము గునే
నప్పుడూఁదదానివర్ణము
ప్రపాఘ్రయము పరిక్రుతంబు పరిక్షప్తియనన్.
షు విభక్తిసమాసంబులు :—
క. లలితచ్ఛందవిబహులు త్రి
హాలులతత్పురుషయునయుక్తమనద్వంద్వము గుపనే

నిరర్గళధారయమున
శ్లాఘ్యయౌ భావమును సమాసముల రయునే.

వి. అందుఁబూర్వపదార్థప్రధానంబవ్యయీభావంబు నుత్తరపదప్రధానంబు తత్పు
రుషంబు నుభయపదార్థప్రధానంబు ద్వంద్వంబునన్యపదార్థప్రధానంబు బహు
వ్రీహి యను నందు ద్వంద్వంబు:—

ద్వంద్వసమాసము:—

క. పెక్కైనను రెండైనను
జొక్కపుశబ్దములు గదియుచో ద్వంద్వమగున్
మ్రొక్కెద బలత్రిశూలతన
నక్రియుతవిధాముల నవతాధారమగునే.

సీ. వ్యస్తపదమైననేని సమస్తమైన
ద్వంద్వమునకంత్యపదము చందము విభక్తి
సంబుధులు నాద్యబ్ధులును శుద్ధాత్ములనఁగ
సంబుధిగాద్రిబులు శుద్ధాత్ములనఁగ నిల్లు.

గీ. చేయు వేలయు మాతా పితృసేవయనఁగ
మహీతరుకులు సూర్యాచంద్రమసులనంగ
నాడములు మిత్రావరుణాభ్రులనఁగ
ద్వంద్వమున సంధి దీర్ఘము లవ్వృసీతు.

త అల సంస్కృతమునఁబాతెనే
పలుదలాంఖిష్పు సతన నించు ఉ ద్వంద్వ ప్రయుత్తాతే

డెబ్బగులను ప్రమాణి ప్రమా
ములునాఁగనపువ్వి పుర్వాపయులునాఁబును వినే.

బహువ్రీహి:—

క. ఏవస్తువెవ్వనికేగల
దావస్తువతనిదియుతనికలదనఁబలుకం
గావెలయుబహువ్రీహి
కెలావిలసద్గ్రాహ్యబర్మాకరుణాధవివేకా.

తత్పురుషః—

సీ. ప్రథమపదమునకే షష్ఠి విభక్తి దాని
చే విశేషింపఁబడినదియా విభక్తి
సంజ్ఞఁబరగెడుఁదత్పురుషంబు తతుల
నదియున నేకసమాసతత్పురుషవిధములు.

తే. తగఁబ్రథమాతత్పురుషం
బగుణాంతము ద్వితీయా సమాసమగు తెల్లం
బుగఁబూర్వకాయమనఁగా
నగనత్తమతనపరకాయమనఁగా వరుసనే.

క. కవులాశ్రితుండదనత్వ
త్వము తుండల తాంబనంబు దాపగతుఁడ
త్వమునపతుఁడు పరిష్కితచి
త్రమునదివ తోయగాదులా ఘనతత్పురుషంబులే.

తే. చెలిన నాశ్రీ తత్త్వరుచుఘంబగుఁ
ప్రతిపద నతారములు నతుఁ బ్రతి ప్తై మొదలనే
పతతాతా రము మొప్పు డి
యుతుఁ డబ్రహ్మ గాఁడ నంగనేవ ఘల యనఁగనే.

తే ఠ్వాకు వగు సంబ్రాప్యూరవతే
పుగుచుసమూహాద్ది తరరా పుగుచుఁ బ్రసిద్ధం
బగుఁ గర్భద్వారయూ పావియ
పుగు తత్త్వరుపుంబు నిత్రియనే ఖశన్నగలినే.

తే ఎంయ్య దిసంబ్రాప్యూరవతే
పుయ్యల వడుఁ బలుత ద్విగుసమూసంబదదా
నయ్య దుప తితీత్రింబెలు
దయ్యుఁ బ్రతిమ లొాతియుస నిన ఖ సమూ పారెూత్రినే

తే. ఏ మిటి వెయ్య దిగుకాప్తై
తాపుల అంచయుచు నుండు నది మొదలనడి పయుతనే
ఘూవునదిత ర్భద్వారయు
మొ పుడు మొూ దత మొవుచ తా ప్రింబు నఁగనే.

క. ప్రుందము నఁగర్భద్వారయు
మొుందుపు పాత్మ్న తును ఫలు ఫలుసఖ ఢయూ గముమెూ
వందుఁ డు పుపాత్మ్మఁడ నఁజై
యుంధుపు లతతలపలతపు పాలుక్ష్మియునే.

అలుక్సమాసము:—

క. పౌత్రియులు లవకుశులు దగు
సౌత్రియుడై రఘువమునిం ద్వ్యాముండు విచిత్ర
పుత్రియు(గూ రవనము ర్రగు
సౌత్రియులై చరలైన శరశరవిరులసంగనే.

అవ్యయీభావసమాసము:—

క. యత్రద నైయ్యా వెళొరవి
యత్రడ వెళనిన నవ్యయీభావముగా
నైత్రైనని త్రిత్రితము ని
యత్రఖమయుగ దీర్ఘమహిమము మునతిసేయునే.

వ. పుత్రియు సుత్రాల మొద వమాస సమాసం బెట్టిదనిన:—

సీ. జతించు రమసింపె మాయనియ గ్గడించు
మొయిదానిం హాత్ర పురుషోయసంగ
దనరు విగ్రహా మగు పసుత్రా రపమొ
మాసమాసము త్రిదిశ సుత్ర వివరము.

వ. పుత్రియుం గార తద్భవంబులు:—

సీ. సంస్కృతము తెనుగైన (తత్సమ శబ్దంబు
దాని యుత్పత్తి నెనుగైన తద్భవంబు
దేశి తెనుగు దేశ్యము తెనుగు తెనుగు
నిర్వలించు నీ రమయు గ యాం కు నిక్రమసంగ.

గీ. సర్వనామపదవ్యయము ష్మ రస్య త్వరంబు
లావిధ త్ర్యులు త్రియుల క్ష్మ యంజు పలుకానుc
దెసుగుల గుబో ఉంగారతా దని తథంబు
సర్వనామమాత్రయంబులు బరcగుc జెన్న.

సీ. ఏనన్న నీవన్న నతcడన్నcబ్రథమాద్య
ననునిమ్మనాతని ననద్వితీయ
యతనిచే నతనితో ననcదృతీయ యాం
తనికొఱకతనికై యనcజతుర్థి
పంచమియగుజనcబట్టుంచి యుండుండ
వానితంపెనుపానివలననcగ
వానియొక్క తులాబుమానcబ్రయమురు
బులలోన నందు మీలనcగ షష్ఠి
బలధియందు లక్ష్మి గలుగుచుండcగ దెన్న
సప్తమినcగ సప్తమీ విభక్తి
బల బహువచనcగ సంబుద్ధి యుల్లువ
భక్తులల రుంగా రత్రైరాత్మ గతిని.

క. క్రియ పుంనపుంసకములన
నేలగు లింగముల మీద నెసంగు విభక్తుల్
పలికెడు సమయము దెలియ
వాటెరందరకడర నంతమ్ముల తెలియన్.

తనరఁగ నక్షత్ర ఇష్టి
లసఁగా నుడ్వీలు నాఁగ నంబుబరశిలో
చన బుద్ధులను సిద్ధాం
లసఁగ నబుంతావపైయుపద్యములగు నపేళ్ళయునే.

క. చదలు తారకలు పభ్రమలు
పవిబునత్రీయు రవలుగేటలు సహాలుపరాలు
న్నిబుములగపాలంతవయులుపొంగ
యుబుంతములు గూడ నెలుపదాలంతంబుతే.

తే. అంతము తెలుఁగు నెరనే
యంతము తెలుఁపు దైన నలు సమాసాం
భ్యాంతరములలందు సంధుల్యాలి
తాంతములుల గుఁగాని ధాపయ దవియ్యలనే.

క. యుత్తాత్ర్ర బలతులొనటితెుఁ
జొత్తెంచుకు యుద్యాంబు బలాబుమలెత్తే
మెత్తురుల తప్పు కుటుంబులో
తెలాత్తురు దననదూరప్రయోగబలవులనే.

వ. మహాత్రి యూపదంబులు:—

తే. ఒరుఁబల్లుఁబ్రథమపురుషయు
దిరిము ఋషుమ పురుషవలుతు భూతాఁదకుఁబలుమం
ధరనుత్తమ పురుషప్రియ

వరుసవలెం గతములై నపదనపు వెసఁగన్.

తే. కారకపదములు దెనుఁగై
కారకములు రత్నమునకు నర్థగతి క్రియలా
కారవిశేషణములకు రల్ప
కారము విస్తరరు దండు విస్తరరవు మొనే.

క. ద్వివచనము లేదు తెనుఁగున
బ్రవిమల గతి నేకవచన బహువచనములా
దివిచెదనన దివిచెదమున
గవియన గవులనఁగఁ గ్రియలు కారకకషకాలికన్.

మ. మరి అవ్యయశబ్దంబులు:—

క. ఇలఁ గారకము ల్లేనియవి
బహువిధరూపములయ్యు లింగవచనములు విభ
క్త్యులు లేకవ్యయశబ్దం
బులు సకలములు సమాచితార్థములు విలసిల్లున్.

గీ. సెలవు అయ అవ్యయపదములన్నియు సమాన
రూపమున సాంప్రతవితతులరచియను నర్థు;
స్థిరపడి భూమి కాయ నప్పుడ్రాంతంబయు…
నర్థ పలుకాన్నా గనబ్రహ్మైకినాదము…

క. ప్రాధాన్యతను నవ్యయ మొకేఁడును
ప్రతితంబై చెల్లుఁగృతుల బ్రత్యేకముతో

వృథసేంథఁడెష్ణుడుసల వుసెం
రథవుఱులు వుం కిన్నియనసుర ద్విపుఁడనఁగనే.

తే. తారకేజునిత త్రియలును, తారతగల ప్రత్యయాంది తాత్వయ వదనుడై
యరంబులుబూంబా, చారంబయుదా రాంం సంధులు యనె.

వ. మంటివిశేష్యవిశేషణంబులు:—

క. వారితకుగాంతకుఁడనగా, వారియనుగబ్దవయు విశేష్యమునుమతి తలుగాం
తేకుఁడనుట విశేషణాలు, ల్లెరుతలగతిఁగాంతత ప్రయోగములమరునే.

వ. మఱితి క్రియా విశేషణంబులు:—

క. పగతురతఘ్నునిగాంచిత, లుగనివిపెనుచదరధేశప్రత్యుండనుచుం
బగలుగ క్రియా విశేషణ, ముగనిదియ శాశ్వతముగనని పలుకులుఁదానే.

క. శబ్దసంధిఁ నింతి సంధి సమాసరా, పంబు విలిప్తితెంతపలు తేఁబడియె
శులక్రియను చితరితి నెటుంచంగలరయుతు, శాస్త్రలక్షణంబులాంధ్రకృతులు.

వ. మఱి పంబాంగద్వార్థంబులు:— బ్రాహ్మణాది వర్ణ చతుష్టయ నిర్ణయులు:—

తే. భూమిఁ బరాంభృణులుగా గాంతిఅసియ తారలంది నా స్వరములగునే.
తాం మొదలు క్షిత్రారము తుద, తాము ఫ్పుదినాళ్ల రాళ్లలను కృంబనముతే.

క. తనుప్రాన్నిమును దీర్ఘము; నగు న ఇడబు ఇలును పెండి ప్రాస్వాభావం
బగునెవి జ్జాలునె, సఁగుసెం అఃయనఁగ షోడశ స్వరములగునే.

తే. తవ పతప వర్గ వర్ణములు, వివలు న్పురుల నిర్దిష్టనై పంక్తియం
ముచితగతిని జ ఇంకా నప్రపంచయుంబనునాసికాఖ్య ప్రసృతిసెందెనే.

క. యరలవలంత ష్టలునా, బరఁగును శషసహలుతేపవుడు నూష్మలనే

మెరి దక్షతారకముగుండగ, సరిగ బదియు యెవ్వర్ణ సంఖ్య ధరిత్రిని.

క. లఘులకు భేదము వేరను, పలుకున గాదు లఘిష్ఠుడు పదులగు వర్ణం
బులు సంస్కృత భాగ తమతుడి, తెలుగున లఘులసంగ కెండధిక మంత్ర్రవంతి.

గీ. రాదులంగ సరస్వాక్షరముల పైంద, తారయుగుగ తారంబు క్షతారకమునగ
నపరవర్ణంబు పైనిభ యునగ బరగు గాఢ నవిశేషయు పలుతంగవలయు.

క. వర్ణంబన నక్షరమున, వర్ణంబన మాత్రకనగ నక్షరము నగా
నిర్ణయు సమాహ్వయంబులు, వర్ణితములు శ్రుతులు యుంపుత్రాలను నెల్లని.

క. అరులు వర్ణత్రయమును, భూదేవతలు దపవర్గములగ, ధా
త్రీదయితులు యలశషసహా, లాదవ నూరు జులు క్షత్రాఖ్యలు శూద్రులే.

వ. మత్తేభద్వర్ణంబులు:—

క. ఏతావిశదంతములగల
ప్రాకట పాదములుగలుగు వేంబరి మొదలా
లౌకిక షడ్వర్ణములగు
(శ్రీ) కలితచ్ఛందమున ధరింపు ముత్తాల్చా

సీ. శ్రీనిధి చక్రవర్తి, సూనుకు బరపూర్ణ తేజక్షిలబ్ధసు
జన్మను ప్రసంతపదము గేల సన్నయిభోజ చరిత్ర చెప్పిల
క్షినరసింహాయ గూర్చిన ప్రసిద్ధుడు వేదుకతోనున్న ధ్రెచ్ఛం
డామతము గీర్వాణ ద్విమల తోయబ మూర్తి కనంత మూర్తికిని.

గీ. రాజులు వెలిగించి పుతద్ధానవలయంబు బాలంబునే వెడిని
భూజనరాజసంపదలచొందిరి తెలియ సుజాంబుభూతించే

రిపూఝంఝూరిపుపుంజదీఁబ్రయోగసముద్భవశల్యగావహం
శైబల ఘోరకాంతితమపాత్రు తాసన్నతి నొందుచుండెడునే.

గద్య:—

ఇది శ్రీవాగ్దేవీవరప్రసాదలబ్ధవాగ్విభవ తిక్కనామాత్య(తను)
సంభవ సుకవిజనవిధేయ యనంతనామధేయ ప్రణీతం
బైన ఛందోదర్పణంబునందు శబ్దనామం
బులు సదర్శదొంతుంబులకేర్పడుటయుఁ
యనంతరంబు తత్సమాంతరంబులగు
పట్లు తెల్పుటయు సంధిసమా
సంబులు పంచాశద్వర్ణంబులు
తెల్పుటయు నన్నది
చతుర్థాశ్వాసము.

(శ్రీ)(శ్రీ)(శ్రీ)(శ్రీ)(శ్రీ)

శ్లో. ఆదిమధ్యావసానేషు యరతాయాంతి లాఘవమ్.
భజసా గౌరవం యాంతి మనౌతు గురులాఘవమ్.

ఇది (శ్రీ)(శ్రీ) విజయనగరము మహారాజావారి పుస్తక
భాండాగారపు లిఖితప్రతినిఁ జూచి సరియగు ప్ర
తి వ్రాసి యుంచఁబడినది.

కే. శ్రీసాంబమూర్తిశాస్త్రి.
26-3-1919

Transcribed in 1918-19 from a Ms. of the Maharajah's Library, Vizianagaram.

Compared with the original.
K. Sambamurti Sastri
M. S. Doraswami

[illegible]
8-4-19